

Inspiratiekader

BODAA

bataljong
Sterk beleid voor jonge inwoners

Opgroeien

Inhoud

- Inleiding
- Gedeeld denkkader
- Strategie Netwerken en samenwerken
  - Breng het lokale netwerk in kaart
  - Verschillende belangen rond de tafel samenbrengen
  - Verschillende manieren van netwerken en samenwerken
- Strategie Beleid ontwikkelen en monitoren
  - Beleids- en projectplanning
  - Vrijtijdschansen in kaart brengen en datagedreven werken
  - Werken aan draagvlak
- Strategie Perspectief van kinderen binnenbrengen in je lokaal samenwerkingsverband
  - De stem van kinderen doordacht en betekenisvol meenemen in beleid
  - Participatieprocessen met kinderen vormgeven
  - Kwalitatieve bevestigingen bij kinderen
- Strategie Vernieuwen en experimenteren
  - Nieuwe kansen ontdekken en samenwerken - inspiratie uit Brede School en internationale voorbeelden
  - Spelen, leren en zorgen verbonden in verschillende contexten
  - Hoe zet je in je eigen context een experiment op?

Dit inspiratiekader is het resultaat van een nauwe samenwerking tussen Bataljong en een brede groep Vlaamse experts en gebruikers van het inspiratiekader. Het werd uitgewerkt in opdracht en met subsidies van Opgroeien.

Inspiratiekader BOA

Het decreet Buitenschoolse Opvang en Activiteiten (2019) scheidt het kader voor lokale besturen, scholen, organisatoren en lokale partners om samen te werken aan een sterk en toegankelijk aanbod voor kinderen in hun vrije tijd, dat meer is afgestemd op elkaar en op de noden van kinderen en gezinnen.

Het inspiratiekader biedt inzicht, inspiratie en handvatten die jou kunnen helpen om de doelstellingen van het BOA-decreet te realiseren. Het inspiratiekader kan helpen om:

- De ambities van BOA en de bredere maatschappelijke impact te begrijpen
- Gemeenschappelijke taal te creëren
- Samenwerking tussen partners te versterken
- Nieuwe ideeën, praktijken en methodieken te verkennen
- Ervaringen en perspectieven te delen en van elkaar te leren
- Het aanbod en beleid continu bij te sturen

Het inspiratiekader is bedoeld voor volgende partners binnen BOA, waaronder:

- BOA-regisseurs en beleidsmedewerkers van lokale besturen
- Organisatoren van buitenschoolse opvang en vrijetijdsactiviteiten
- Jeugd-, sport- en cultuurorganisaties
- Scholen en onderwijspartners
- Welzijnsorganisaties en andere lokale partners die betrokken zijn bij de vrije tijd van kinderen

De ambities van BOA waarmaken vraagt samenwerking, dialoog en wederzijds leren – én het vraagt een aanpak op maat. Elke lokale context is immers uniek.

Het inspiratiekader wil daarom ruimte bieden voor inspiratie, reflectie en experiment. Zo kunnen partners samen ontdekken wat werkt in hun gemeente en in hun samenwerking en netwerk.

Om de ambities van BOA beter te begrijpen gebruiken we in dit inspiratiekader een eenvoudig schema. Het brengt de belangrijkste elementen samen: de bredere ambitie waaraan BOA bijdraagt, de impact die we willen realiseren voor kinderen en gezinnen, en de strategieën waarmee lokale partners daaraan kunnen werken. Dit schema helpt om een gemeenschappelijke taal te creëren tussen de verschillende partners binnen BOA.

De inhoud van het inspiratiekader bouwt verder op dit denkkader. De verschillende thema's, voorbeelden en praktijken worden telkens gekoppeld aan vier van de strategieën die in het schema worden benoemd. Zo kunnen lokale partners verkennen hoe zij in hun eigen context aan deze strategieën kunnen werken en welke rol zij daarin opnemen.

Het schema is met andere woorden vooral een kapstok om samen na te denken over hoe buitenschoolse opvang en activiteiten lokaal kunnen bijdragen aan kansrijk opgroeien voor alle kinderen.

Per strategie zijn telkens 3 thema's uitgewerkt. Per thema vind je volgende onderdelen terug:

- Praktijkvraag van waaruit dit thema vertrekt
- Doel en kadering van het thema
- Kernconcepten en theorieën
- Aan de slag
- Valkuilen
- Succesfactoren

AMBITIE =
Kansrijk opgroeien voor alle kinderen

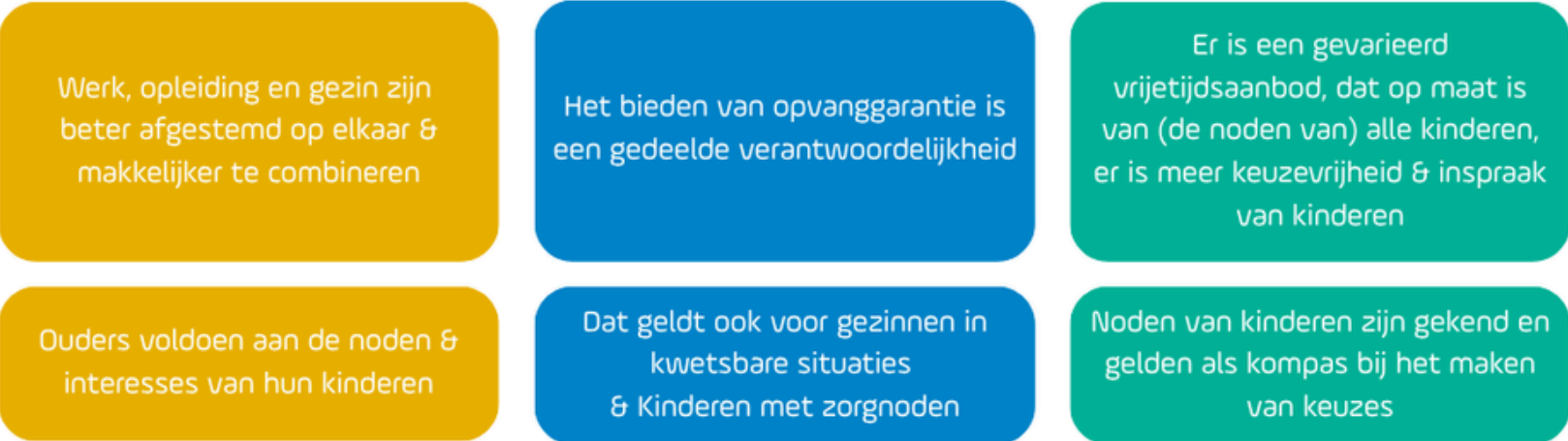
De realisatie van kinder- en mensenrechten
+ de betere afstemming van deze rechten op elkaar

OVERGANG:

Geldt voor ALLE kinderen en gezinnen

IMPACT:

STRATEGIEËN:

- Blijven binnenbrengen van alle perspectieven
  - (ook de kwetsbare en moeilijkeren)
- Regisseren
- Aanbieden & organiseren
- Netwerken & samenwerken
- Vernieuwen & experimenteren
- Informeren & (signa)leren
- Evalueren & bijsturen
- Beleid ontwikkelen & monitoren
- ...

PERSPECTIEVEN:

Gedeeld denkkader

De gedeelde ambitie

Het idee voor BOA ontstond vanuit een brede maatschappelijke ambitie: zorgen dat elk kind in Vlaanderen kansrijk kan opgroeien.

‘Maar kansrijk opgroeien staat toch niet in het decreet?’ horen we je nu denken. Dat klopt: ‘kansrijk opgroeien’ is de bredere maatschappelijke ambitie, waar ook heel wat andere vormen van dienstverlening of beleid aan bijdragen. Dat kansrijk opgroeien wordt in de context van BOA nog verder vertaald en hertaald naar subdoelen, specifiek voor BOA. Die beschrijven we hieronder verder.

De maatschappelijke transitie die noodzakelijk is om de ambitie te realiseren

BOA raakt aan het recht van ouders op werk of opleiding, het recht van ouders op ondersteuning bij de opvoeding en zorg van kinderen, het recht van kinderen op rust, spel en ontplooiing, en het recht van kinderen op bescherming. Bovendien wil BOA ook gelijke kansen bevorderen en sociale cohesie verhogen. De uitdaging bestaat er echter in om die rechten niet alleen afzonderlijk te realiseren in aparte kokers of apart aanbod. Wanneer buitenschoolse opvang en activiteiten goed georganiseerd en op elkaar afgestemd zijn, ontstaat er meer evenwicht tussen werk, gezin en de leefwereld van kinderen.

De impact van BOA: op welke manier draagt BOA bij aan die transitie?

Deze impact volgt logisch uit de ambitie en de beoogde transitie. Voor ouders betekent een sterk BOA-aanbod dat werk of opleiding beter combineerbaar wordt met het gezinsleven. Een toegankelijk en betrouwbaar aanbod van opvang en activiteiten maakt het mogelijk om beter tegemoet te komen aan de noden en interesses van hun kinderen.

Voor kinderen betekent het dat ze meer kansen krijgen om hun vrije tijd betekenisvol vorm te geven. Een gevarieerd aanbod laat hen spelen, talenten ontdekken en andere kinderen ontmoeten. Tegelijk geldt het perspectief en hun noden steeds maar als kompas bij het maken van (beleids)keuzes.

Tot slot maakt een goed afgestemd en geregisseerd verhaal het ook mogelijk om breder en gericht aanbod te voorzien, zodat ook kinderen en gezinnen in kwetsbare situaties, of kinderen met specifieke (zorg) behoeften, de positieve impact ervaren. Anders gezegd: een goed BOA-verhaal maakt van de opvanggarantie een gedeelde verantwoordelijkheid.

Verschillende perspectieven binnen BOA en een lokaal samenwerkingsverband

Wie moet die impact dan realiseren? Binnen BOA komen heel wat verschillende perspectieven samen. Het lokaal samenwerkingsverband levert de plekken om deze perspectieven binnen te rijden en een volwaardige plek te geven in beleidsprocessen.

Door deze verschillende perspectieven samen te brengen, ontstaat een beter beeld van wat nodig is om een rijk, kwaliteitsvol en toegankelijk aanbod te realiseren.

Strategieën voor lokale samenwerking: wat moeten we doen om die impact te realiseren?

Hoe kan je nu vanuit jouw lokale BOA-context die impact gaan realiseren? Want we leggen de ambitie behoorlijk hoog. Wel, daarvoor schuiven we acht strategieën naar voor.

1. Blijf verschillende perspectieven binnenbrengen. Door actief ruimte te maken voor diverse stemmen – ook stemmen die minder vanzelfsprekend gehoord worden – kunnen beleidskeuzes beter aansluiten bij de noden van kinderen en gezinnen.
2. Informeer stakeholders (inclusief gezinnen en kinderen) over het aanbod, over gemaakte keuzes en over hun rechten.
3. Regisseer het BOA-aanbod. Lokale besturen kunnen partners samenbrengen, samenwerking stimuleren en mee richting geven aan het lokale BOA-beleid.
4. Organiseer en bied een afgestemd aanbod aan. Door opvang en activiteiten beter op elkaar af te stemmen, ontstaat een gevarieerd en toegankelijk aanbod.
5. Verbinden versterk partners en expertises en laat zo de samenwerking verder groeien.
6. Creëer ruimte voor vernieuwing en experiment. Durf proberen en falen en leer daaruit. Want de bestaande oplossingen bieden lang niet altijd de juiste antwoorden op veranderende noden.
7. (Signa)leer van en bij elkaar als partners. Leer van de ervaringen van anderen, zowel in je eigen samenwerkingsverband als bij andere BOA-praktijken. Maak ook ruimte om signalen met elkaar te delen en samen op zoek te gaan naar antwoorden of mogelijke oplossingen.
8. Evalueer, monitor en stuur bij. Blijf kritisch voor je eigen werking en voor het samenwerkingsverband en durf bij te sturen waar nodig.

Perspectieven binnen BOA

Binnen BOA werken verschillende partners samen rond buitenschoolse opvang en activiteiten. In die samenwerking komen ook verschillende perspectieven samen. Elk perspectief vertrekt vanuit eigen noden, ervaringen en verantwoordelijkheden. Door deze perspectieven samen te brengen, ontstaat een rijker beeld van wat nodig is om een sterk en toegankelijk aanbod voor kinderen en gezinnen te realiseren. Ze helpen om lokale keuzes en samenwerking te bekijken vanuit meerdere invalshoeken.

Kinderen centraal

Het perspectief van kinderen vormt het uitgangspunt binnen BOA. Hun leefwereld, interesses en noden zijn een belangrijk kompas bij het vormgeven van opvang en vrijetijdsactiviteiten. Door kinderen inspraak te geven en hun ervaringen te betrekken, kan het aanbod beter aansluiten bij wat zij belangrijk vinden in hun vrije tijd.

Ouders en gezinnen

Voor ouders is het belangrijk dat werk of opleiding, gezinsleven en de vrije tijd van kinderen combineerbaar zijn. Een toegankelijk en betrouwbaar aanbod van opvang en activiteiten ondersteunt gezinnen in het combineren van een gezin met werk en/of een opleiding, helpt hen tegemoet te komen aan de noden en interesses van hun kinderen. Ook zij vormen met andere woorden een belangrijke partner in de BOA-context.

Organisatoren buitenschoolse kinderopvang

Organisaties die buitenschoolse opvang aanbieden zorgen voor een veilige en kwaliteitsvolle opvangomgeving voor kinderen voor en na school of tijdens schoolvrije momenten.

Vrijetijdsorganisatoren

Jeugd-, sport-, cultuur- en andere vrijetijdsorganisaties bieden kinderen kansen om te spelen, talenten te ontdekken en andere kinderen te ontmoeten.

Onderwijs

Scholen staan dicht bij kinderen en gezinnen en vormen vaak een schakel tussen opvang, vrije tijd en het dagelijkse leven van kinderen.

Lokaal bestuur

Het lokaal bestuur speelt een rol in het samenbrengen van partners, het afstemmen van het aanbod en het maken van lokale keuzes. Vanuit de regierol kan het lokale bestuur samenwerking versterken, noden signaleren en het beleid rond buitenschoolse opvang en activiteiten mee vormgeven.

Door deze verschillende perspectieven samen te brengen, kunnen lokale partners werken aan een aanbod dat beter aansluit bij de noden van kinderen en gezinnen en zo bijdraagt aan kansrijk opgroeien voor alle kinderen.

Strategieën van het lokaal samenwerkingsverband BOA

Om de ambities van BOA waar te maken, is samenwerking tussen lokale partners essentieel. De onderstaande strategieën beschrijven verschillende manieren waarop lokale besturen en partners kunnen bijdragen aan een sterk en toegankelijk aanbod van buitenschoolse opvang en activiteiten.

Blijvend binnenbrengen van verschillende perspectieven

Een sterk BOA-netwerk houdt rekening met verschillende perspectieven, zoals die van kinderen, ouders, organisaties en andere partners. Door bewust ruimte te maken voor verschillende stemmen – ook stemmen die minder evident zijn om binnen te brengen en te horen – kunnen beleidskeuzes beter aansluiten bij de noden van alle kinderen en gezinnen.

Regisseren

Het lokaal bestuur heeft een belangrijke rol in het samenbrengen van partners en het richting geven aan de lokale samenwerking.

Aanbieden en organiseren

Binnen BOA zorgen verschillende organisaties voor een concreet aanbod van opvang en activiteiten. Door dit aanbod te organiseren en op elkaar af te stemmen, kunnen kinderen en gezinnen rekenen op een gevarieerd, toegankelijk en kwaliteitsvol aanbod.

Verbinden en versterken

Samenwerking tussen partners is essentieel om een sterk lokaal aanbod te realiseren. Door organisaties met elkaar te verbinden en elkaars expertise te versterken, kunnen nieuwe kansen ontstaan en kunnen partners elkaar ondersteunen.

Vernieuwen en experimenteren

Lokale contexten en noden veranderen voortdurend. Door ruimte te maken voor experiment en nieuwe ideeën kunnen partners samen ontdekken wat werkt, kansen zien en benutten en nieuwe praktijken ontwikkelen die beter aansluiten bij kinderen en gezinnen.

Informereren

Binnen het BOA-netwerk is het belangrijk dat partners elkaar goed informeren over hun aanbod, plannen, ervaringen en signalen. Door informatie te delen ontstaat een beter overzicht van wat er lokaal gebeurt en kunnen partners hun werking beter op elkaar afstemmen.

Signaleren

Partners die met kinderen en gezinnen werken hebben vaak een goed zicht op noden, drempels en kansen. Door deze signalen te delen binnen het netwerk kunnen de verschillende partners beter inspelen op deze noden en wat er leeft.

Evalueren en bijsturen

Het aanbod en de samenwerking rond BOA ontwikkelen zich voortdurend. Door regelmatig te evalueren wat goed werkt en waar verbetering mogelijk is, kunnen partners hun aanpak blijven versterken.

Beleid monitoren en bijsturen

Naast de dagelijkse praktijk is het ook belangrijk om op beleidsniveau te volgen hoe BOA zich ontwikkelt. Door inzichten, gegevens en ervaringen samen te brengen kan het lokale beleid gericht bijgestuurd worden.

Strategie: netwerken en samenwerken

Onze opvang en vrije tijd zo organiseren dat het bijdraagt aan de ontplooiingskansen van alle kinderen, is geen eenvoudige opdracht. BOA kan alleen slagen als het een gedeeld verhaal is, waarin alle betrokken actoren samen dat verhaal vormgeven. Samenwerking werkt echter niet vanzelf: het vraagt bewust organiseren, faciliteren en afstemmen tussen verschillende partners en belangen. In deze strategie richten we ons op drie thema's: hoe je het lokale netwerk in kaart brengt, op welke manier je samenwerking effectief kan organiseren, en hoe je verschillende, soms tegenstrijdige, belangen aan tafel kan samenbrengen.

Breng het lokale netwerk in kaart

Praktijkvraag

Hoe brengen we samen het volledige netwerk van actoren, relaties en invloeden rond de vrije tijd van kinderen in kaart, zodat we aanbod en samenwerking beter kunnen afstemmen? Hoe krijg ik als partner zicht op het volledige netwerk?

Doel van het thema

Heel wat actoren zoals scholen, ouders, organisatoren en lokale besturen zijn met elkaar verbonden en beïnvloeden elkaar. Maar hoe vertaal je die verbondenheid nu naar een samenwerkingsverband?

Door de ecosysteembril op te zetten als je het netwerk in beeld brengt, trek je de blik open en breng je ook minder voor de hand liggende entiteiten mee in beeld. Je krijgt ook zicht op verschillende rollen van entiteiten én de verschillende belangen die mee de agenda bepalen.

Kernconcepten en theorieën

Ecosysteemdenken

Wat is een ecosysteem?

Een ecosysteem is een geheel van mensen, organisaties en plekken die met elkaar verbonden zijn en elkaar beïnvloeden. Net zoals planten en dieren in de natuur afhankelijk zijn van elkaar, zijn in een sociaal ecosysteem kinderen, ouders, scholen, sportclubs en andere lokale actoren met elkaar verbonden – en dat rond een gedeelde maatschappelijke uitdaging of een gedeelde ambitie.

Waarom je ecosysteem in kaart brengen?

Door het lokale ecosysteem in kaart te brengen:

- Krijg je een duidelijker beeld van de leefwereld en noden van kinderen en gezinnen
- Herken je patronen, sterke punten en blinde vlekken
- Kun je effectiever samenwerken met partners zoals scholen, vrijetijdsorganisatoren en welzijnspartners
- Worden acties en ondersteuning beter afgestemd op de behoeften van jongeren.

Hoe pak je het aan?

- Identificeer entiteiten: Noteer alle belangrijke actoren rond de jongeren: ouders, scholen, vrienden, sportclubs, horeca, buurtplekken...
- Breng relaties in kaart: Teken een kaart met lijnen die laten zien wie met wie verbonden is en gebruik kleuren voor verschillende soorten relaties (familie, sociaal, educatief, plek...).
- Analyseer: Kijk hoe steun, informatie en invloed bewegen in het netwerk. Welke entiteiten zijn belangrijk? Waar zitten hiaten of uitdagingen?
- Herzie regelmatig: Ecosystemen veranderen voortdurend; werk je kaart bij als nieuwe connecties ontstaan.

Een praktisch voorbeeld

- Je start met een school, ouders en begeleiders van de naschoolse opvang op school als eerste entiteiten.
- Je gaat in gesprek met ouders, begeleiders en directie om hun zicht op kinderen te leren kennen.
- Zo ontdek je dat kinderen van die school vaak naar bepaalde vrijetijdsorganisatoren gaan, wat nieuwe belangrijke entiteiten worden in het ecosysteem.
- Door signalen op te pikken en verbindingen te leggen, zie je hiaten of drempels in het aanbod of samenwerkingsmogelijkheden.
- Deze inzichten maken het mogelijk om acties te ontwikkelen die aansluiten bij de noden en interesses van kinderen en gezinnen uit die school.

Meer lezen over ecosysteemdenken kan [hier](#).

Aan de slag

Methodieken

Er zijn heel wat methodieken om een lokaal netwerk van actoren, relaties en invloeden in kaart te brengen. Sommige lijken op elkaar en overlappen deels, maar ze leggen telkens net een andere focus: de ene richt zich op visuele verbindingen, de andere op rollen, belangen of invloed. Kies de methode(s) die het beste aansluiten bij jouw context, de beschikbare tijd en de betrokken partners.

1. Netwerkscan (Bataljong)

- Maak een lijst van alle entiteiten die betrokken zijn bij de vrije tijd van kinderen: scholen, ouders, organisatoren van kinderopvang, vakantiekamporganisatoren, jeugdwerkorganisaties, sportverenigingen, kinderen zelf...
- Orden de entiteiten in een visuele kaart: gebruik cirkels, lijnen en kleuren om relaties en sterktes aan te geven.
- Analyseer de kaart: wie is cruciaal? Welke entiteiten hebben weinig verbinding? Waar zijn hiaten in samenwerking of informatie-uitwisseling?
- Op pagina 56 van [de toolbox rond Jongeren en politie](#) vind je meer informatie over een netwerkscan.

2. Arena-analyse (Arteveldehogeschool – Pronet & VVSG)

- Plaats partners in een matrix met volgende assen
  - Vervangbaarheid van de machts- en hulpbronnen
  - Belang van de machts- en hulpbron
- Plaats partners in een overzicht: betrokkenheid, machts- en hulpbronnen, belangrijkheid, vervangbaarheid en afhankelijkheid
- Gebruik hiervoor de [handleiding](#) en het [overzicht van de VVSG](#).
- Gebruik dit als basis voor gesprekken of samenwerkingstrajecten.

3. Stakeholdersanalyse (Arteveldehogeschool)

- Maak een tabel of matrix: zet partners uit op assen volgens hun aanvaarding en energie ten opzichte van jouw ambitie
- Gebruik dit om focus en prioriteiten te bepalen in samenwerking
- Meer info lees je [hier](#)

Nog enkele tips

- Begin eenvoudig: start met de belangrijkste entiteiten en breid geleidelijk uit
- Visualiseer verbindingen, verhoudingen, spanningen, kansen...
- Gebruik digitale tools zoals [Miro](#) of [Canva](#) om je netwerk visueel en dynamisch in beeld te brengen
- Update regelmatig: een ecosysteem of netwerk is voortdurend in verandering

Reflectievragen

- Welke groepen kinderen, gezinnen of partners heb ik misschien nog niet goed in beeld? Welke perspectieven mis ik, en hoe kan ik die actief betrekken?
- Welke rol neem ik zelf in het netwerk? Hoe beïnvloedt mijn rol de manier waarop ik relaties zie en kansen detecteer?
- Zijn er entiteiten die dezelfde taken uitvoeren of juist ontbreken op bepaalde domeinen? Welke kansen biedt dit voor samenwerking?
- Welke partners hebben veel invloed, welke minder, maar zijn toch belangrijk voor signalen of informatie uit de praktijk?

Valkuilen

- Eénzijdige focus op bestaande structuren, zonder te kijken naar kansen of ontbrekende, minder evidente partners
- Te veel nadruk op macht en invloed, waardoor kleinere perspectieven en partners niet in beeld komen
- Te veel partners, verhoudingen en elementen in één keer proberen in kaart te brengen, waardoor het overzicht verdwijnt en inzichten moeilijk bruikbaar zijn
- De analyse uitvoeren zonder input van een brede groep van perspectieven waardoor blinde vlekken blijven bestaan
- Het netwerk één keer in kaart brengen en daarna niet bijwerken, terwijl relaties en actoren continu veranderen

Succesfactoren

- Kansen en sterktes van verschillende partners worden erkend, herkend en benut
- Sterke netwerker die verschillende partners in beeld brengt en hen vindt als het nodig is, en omgekeerd
- Inzichten uit de netwerkscan vertalen naar concrete acties, samenwerking of beleidsaanpassingen
- De juiste contactpersoon binnen een organisatie identificeren, omdat dit vaak cruciaal is voor succesvolle samenwerking

Verschillende belangen rond de tafel samenbrengen

Praktijkvraag

Hoe brengen we verschillende belangen en perspectieven samen, zodat alle stemmen gehoord worden en beslissingen recht doen aan de diversiteit van betrokkenen?

Doel van het thema

De samenwerking op een inclusieve en verbindende manier vormgeven? Het kan. Door bewust te vertrekken vanuit meerzijdige partijdigheid, kan je verschillende perspectieven erkennen en verbinden, machtsongelijkheden zichtbaar maken en ervoor zorgen dat acties en besluiten eerlijk en gedragen zijn. Deze basishouding versterkt het vertrouwen binnen en tussen organisaties en partners, verhoogt effectiviteit van initiatieven en het voorkomt dat bepaalde perspectieven systematisch over het hoofd worden gezien.

Kernconcepten en theorieën

In een lokaal samenwerkingsverband komen verschillende belangen samen en dus is het cruciaal om alle perspectieven en stemmen te horen, te erkennen en te verbinden. Twee complementaire benaderingen kunnen hierbij ondersteunen: meerzijdige partijdigheid en Deep Democracy.

- Meerzijdige partijdigheid helpt je een bewuste houding aan te nemen waarbij je verschillende perspectieven actief erkent, ook in situaties van onrecht, terwijl je verbonden blijft met alle betrokkenen.
- Deep Democracy biedt methodieken en structuren om alle stemmen, impliciete gevoelens en onderstromen in een groep zichtbaar te maken en te integreren, zodat besluiten gedragen worden en conflicten constructief benut kunnen worden.

Meerzijdige partijdigheid

Meerzijdige partijdigheid is een concept afkomstig uit de therapeutische context van Iván Bözörményi-Nagy. Kernpunten zijn:

- Actief elk perspectief bij de samenwerking erkennen en integreren
- Verbinding staat centraal: meerzijdige partijdigheid gaat niet uit van neutraliteit, maar van het geloof dat men interventies kan doen in situaties van onrecht terwijl men verbonden blijft met alle partijen
- Bewustzijn van machtsverhoudingen: inzicht in context, belangen, historische relaties en machtsverschillen binnen het netwerk
- Empathie en erkenning: actief luisteren en begrijpen van achterliggende motieven

Anders gezegd: Een meerzijdig partijdig persoon geeft, wanneer een bepaalde stem onvoldoende naar boven komt, daar aandacht aan en brengt die in. Deze persoon kan en mag handelen in situaties van onrecht om dat onrecht aan te kaarten en weg te werken. Door bewust vanuit deze houding te vertrekken, wordt het mogelijk om verschillende perspectieven en ervaringen met elkaar te verbinden en om ook de eigen mening, gevoelens en ervaringen daar een bewuste en zichtbare plaats te geven.

Deep Democracy

Deep Democracy is een methodiek uit de organisatie- en groepsdynamica die ervan uitgaat dat alle stemmen, perspectieven én onderstromen in een groep gehoord moeten worden, ook die van minderheden en impliciete gevoelens. Het doel is besluitvorming die echt gedragen wordt. Conflicten worden gebruikt als informatie voor betere samenwerking.

Kernpunten zijn:

- Iedere stem telt, dus ook minderheidsstemmen en stilzwijgende perspectieven.
- Onderstromen expliciteren: aandacht voor emoties, impliciete meningen en groepsdynamische rollen
- Conflict als informatie: spanningen en conflicten zijn waardevolle input voor besluiten.
- Rationeel én relationeel: zowel inhoudelijke argumenten als gevoelens en relaties in overweging nemen
- Zoeken naar gedeelde betekenis: besluiten richten op gezamenlijk draagvlak en verbondenheid, niet enkel op compromis

Meer lezen over Deep Democracy kan [hier](#).

Aan de slag

Het is cruciaal om met alle samenwerkende partners uit te zoeken hoe, door wie en op welke momenten meerzijdige partijdigheid wel en niet gegarandeerd kan worden. Het is daarbij belangrijk om te benoemen bij wie die rol zit, om daarover heel open en transparant te zijn naar alle betrokken actoren en om (tijdelijk) uit de rol te stappen als die niet haalbaar is.

Concrete acties

- Zorg voor overlegmomenten waarin partners hun verwachtingen en zorgen kunnen delen
- Zoek actief naar alle perspectieven en maak expliciet ruimte voor verschillende perspectieven bij het nemen van beslissingen
- Benoem spanningen of verschillen in prioriteiten
- Zorg voor een duidelijke agenda en duidelijke doelstellingen voor elk overleg

Aan de slag

Er zijn verschillende manieren om verschillende perspectieven expliciet aan bod te laten komen. Volgende methodieken kunnen daarbij helpen:

- Check-in/check-out is een korte opening en afsluiting van een bijeenkomst waarbij iedereen deelt wat hij of zij meebrengt of meeneemt: gedachten, gevoelens, verwachtingen of zorgen. De check-in maakt zichtbaar wat er leeft in de groep en creëert echte aanwezigheid, terwijl de check-out het gesprek bewust afsluit en ervoor zorgt dat alles wat belangrijk is gedeeld wordt. Zo start en eindigt het overleg met duidelijkheid, verbondenheid en een gezamenlijke focus.
- Wereldcafé is een gespreksvorm waarbij deelnemers in kleine groepjes rond verschillende tafels met elkaar in gesprek gaan over een vraag of thema. Na een tijdje wisselen deelnemers van tafel, terwijl één persoon blijft zitten als “tafelhost” en eerdere inzichten meeneemt. Doordat mensen in wisselende samenstellingen spreken, ontstaat kruisbestuiving tussen verschillende perspectieven en krijgen ook minder mondige deelnemers makkelijker ruimte om hun stem te laten horen. De kleinere groepen verlagen de drempel om aan bod te komen.
- Dot voting is een eenvoudige prioriteringstechniek waarbij deelnemers elk een aantal “stemmen” (bv. stickers of bolletjes) krijgen om te verdelen over ideeën, voorstellen of thema’s die zij belangrijk vinden. Op die manier krijgt iedereen een gelijke stem en worden gedeelde prioriteiten snel zichtbaar.
- Een impact/haalbaarheid-matrix is een tool waarbij ideeën of acties geplaatst worden op een assenstelsel met twee criteria:
  - impact (effect voor kinderen en gezinnen)
  - haalbaarheid (middelen, tijd, draagvlak)
- De matrix brengt verschillende perspectieven samen in één overzicht: wat is belangrijk, maar ook wat is realistisch? Het maakt verschillen in inschatting bespreekbaar en helpt om samen tot gedragen keuzes te komen.
- Plaats een lege stoel of een symbool (bijvoorbeeld een opvallende bril) voor perspectieven of partners die niet aanwezig zijn. Zo herinner je jezelf en de groep eraan hun stem mee te nemen in gesprekken en beslissingen. Aan het einde van de bijeenkomst kan het symbool blijven liggen als reminder om ook vanuit het perspectief van afwezigen te reflecteren, bijvoorbeeld door nog eens “met een kindbril” naar de genomen besluiten te kijken.

- Knooppunten en verbindingen: deze werkvorm helpt perspectieven en belangen in een groep zichtbaar te maken en te verbinden. Deelnemers denken na over vier vragen – welk probleem wil je oplossen, welke kansen zie je, welke oplossingen heb je, en in welke vorm wil je samenwerken – op drie niveaus: persoonlijke ambitie, organisatie-ambitie en gezamenlijke ambitie. Het schema van deze vragen en niveaus wordt individueel ingevuld en dient als kapstok voor het groeps gesprek, zodat overeenkomsten, verschillen en mogelijke verbindingpunten zichtbaar worden en het gesprek constructief verloopt.
- Balans opmaken bij de start: deze werkvorm helpt deelnemers van bij het begin van een samenwerking expliciet te maken wat ze inbrengen, wat ze uit de samenwerking willen halen en hoe ze zelf in het proces staan. Eerst reflecteert iedereen individueel op deze drie vragen, vervolgens wisselen ze in kleine groepjes ervaringen uit en noteren kernwoorden, die later plenair besproken worden. Zo wordt de balans tussen geven en ontvangen zichtbaar, verwachtingen worden duidelijker en de samenwerking krijgt een stevige en energieke start.
- Spagaat: deze werkvorm maakt het spanningsveld tussen de belangen van je eigen organisatie en die van het samenwerkingsverband bespreekbaar. Deelnemers reflecteren individueel op hoe zij deze “dubbele loyaliteit” ervaren, welke factoren dit beïnvloeden, hoe het zich kan ontwikkelen, welke acties ze ondernemen en wat ze van anderen nodig hebben. Optioneel maken ze een eenvoudige schets van hun persoonlijke spagaat. Vervolgens delen ze in groep hun inzichten om van elkaar te leren, ze ervaren dat dit spanningsveld normaal is en verkennen gezamenlijk manieren om ermee om te gaan.

Meer lezen?

[Pronet - Balans tussen individu, organisatie, netwerk](#)
[Deep Democracy werkvormen, tools en methodieken](#)

Reflectievragen

- Wie zit er mee aan tafel binnen ons netwerk of samenwerkingsverband?
- Welke stemmen, perspectieven of betrokkenen ontbreken mogelijk nog?
- Krijgt iedereen voldoende ruimte om ervaringen, verwachtingen en bezorgdheden te delen? Welke verschillen merken we daarin?
- Welke belangen, verwachtingen of spanningen spelen er tussen betrokkenen?
- Zijn er eerdere ervaringen of gevoeligheden waar we best rekening mee houden?
- Welke stemmen komen minder vanzelf aan bod, bijvoorbeeld van kleinere organisaties, gebruikers of moeilijker bereikbare groepen?
- Wie kan binnen dit netwerk een verbindende of bemiddelende rol opnemen wanneer er spanningen of verschillen ontstaan?

Valkuilen

- Één perspectief of sector die het gesprek domineert
- Onuitgesproken spanningen of verwachtingen tussen partners
- Verwachten dat iemand volledig neutraal kan zijn
- Onvoldoende aandacht voor minder zichtbare of minder krachtige stemmen in het netwerk

Succesfactoren

- Vertrouwen tussen partners in het netwerk
- Ruimte voor open dialoog en verschillende meningen
- Bewustzijn van verschillende rollen en belangen van de partners
- Partners die bereid zijn om ook het perspectief van anderen te begrijpen
- Iemand met het duidelijke mandaat om meerzijdig partijdige rol op te nemen en te bewaken

Verschillende manieren van netwerken en samenwerken

Praktijkvraag

Binnen een lokaal samenwerkingsverband werken opvangorganisaties, vrijetijdsaanbieders, scholen, ouders, kinderen en het lokaal bestuur samen.

Hoe kan je deze samenwerking concreet organiseren? Hoe benut je als lokaal bestuur of als partner bestaande partnerschappen optimaal en creëer je nieuwe verbindingen?

Doel van het thema

Dat samenwerken essentieel is voor een sterk BOA-verhaal staat buiten kijf. Maar hoe organiseer je dat praktisch in jouw eigen lokale context? Daarvoor duiken we hier dieper in enkele samenwerkingsmodellen.

Kernconcepten en theorieën

Er bestaan heel wat verschillende modellen rond samenwerken en netwerken met elk hun eigen focus, accenten of insteek. Haal gerust zelf aspecten uit de verschillende modellen die voor jou en je lokale context goed aanvoelen.

Verschillende soorten organisatienetwerken (VVSG)

De VVSG kiest bewust voor de term 'organisatienetwerk' en niet voor netwerkorganisatie, om te benadrukken dat het om samenwerking tussen verschillende entiteiten gaat. De VVSG bundelde heel wat materiaal rond soorten organisatienetwerken en rond wat elk type netwerk dan precies nodig heeft.

- Een zelfregulerend netwerk is de meest lichte vorm van governance van een netwerk, dit netwerk regelt zich met andere woorden zelf. Er is geen aparte administratie en alle deelnemers beheren samen het netwerk.
- In een leider-organisatienetwerk worden alle activiteiten en belangrijke besluiten gestuurd door één van de leden van het organisatienetwerk. Dit is de organisatieleider.
- In een netwerk administratieve organisatie is er een aparte entiteit die het netwerk beheert en de activiteiten coördineert. De coördinatie focust zich hoofdzakelijk op de administratieve aspecten van de samenwerking in het netwerk.

Ze werkten voor elk type netwerk uit hoeveel onderling vertrouwen en doelconsensus (in welke mate moet je het eens zijn over het gezamenlijke doel) er nodig is en welke competenties nodig zijn. Ze werkten bovendien uit hoe je als 'netwerkmanager' aan de slag kan binnen de verschillende soorten organisatienetwerken.

Meer informatie vind je [hier](#).

ArrowRoots-model (Arteveldehogeschool)

Arteveldehogeschool werkte uit hoe 10 domeinen invloed hebben op de kwaliteit van de samenwerking in een netwerk. Deze 10 domeinen vormen het ArrowRoots-model. Op hun [website](#) vind je de 10 domeinen terug en per domein heel wat ondersteunend materiaal.

Platform Design (Stichting Lodewijk De Raet)

Platform Design is een strategie om maatschappelijke uitdagingen samen aan te pakken. Een platform brengt mensen, organisaties, besturen en andere entiteiten samen om de gedeelde uitdaging samen aan te pakken.

Het start vanuit een uitdaging in de samenleving en kijkt naar alle betrokken partijen (het 'ecosysteem', dus alles en iedereen die met die uitdaging te maken heeft) om hun potentiële energie en krachten te benutten. Waar een netwerk vaker vertrekt vanuit een groep gelijkgezinden met een gedeelde visie, laat een platformaanpak meer ruimte voor verschillende perspectieven. De gedeelde ambitie staat voorop, maar verder is het platform open en in beweging. Er wordt samen gewerkt en geleerd, om zo stap voor stap de complexe maatschappelijke uitdaging aan te pakken.

Meer lezen over Platform Design?

- <http://www.platform-c.be>
- <https://www.stichtinglodewijkderaet.be/>

Collectieve impact model (Hannah Arendt Instituut)

Het Hannah Arendt Instituut vertaalde het collective impact model naar het Nederlands en werkte er ook enkele webinars rond uit. Het vertrekpunt van dit model is (net als bij Platform Design) samen aan de slag gaan rond een gedeelde maatschappelijke complexe uitdaging. Dit werd vertaald in 5 bouwblokken die nodig zijn om tot collectieve impact te komen:

- Een 'backbone' organisatie – een trekker of regisseur. Voor BOA zal dit het lokaal bestuur zijn, al kan er voor gekozen worden om deze rol als 'netwerkmanager' ook uit handen te geven.
- Een gedeelde agenda. Het gaat hier om een gedeelde ambitie en doel, of een urgentie die samen aangevoeld wordt. Het is niet per se nodig om met de hele groep op dezelfde manier naar die ambitie of urgentie te kijken. Een gedeelde visie kan helpen, maar hoeft zeker geen startvoorwaarde te zijn, om samen aan de slag te gaan of met elkaar in gesprek te gaan.
- Open en continue communicatie tussen alle betrokken entiteiten. In de context van BOA gaat het dus ook om communicatie met de kinderen en met de ouders.

- Wederzijds versterkende activiteiten: verschillende organisatoren en andere partners vullen elkaar aan en ondersteunen elkaar in hun aanbod en andere acties
- Gedeelde dataverzameling of impactbeschrijving: alle partners verzamelen informatie rond de noden en interesses van kinderen en gezinnen, bijvoorbeeld informatie over deelname, tevredenheid en toegankelijkheid

Aan de slag

Volgende stappen en vragen kunnen je helpen om het lokaal samenwerkingsverband concreet vorm te geven. Ze vertalen bovenstaande theorieën naar de praktijk.

1. Neem je netwerkkaart of -analyse er opnieuw bij

In het thema 'breng het lokale netwerk in kaart' legden we uit hoe je zicht krijgt op het netwerk of het ecosysteem in jouw lokale context. Die analyse heb je niet gemaakt om nadien in de kast te leggen, maar wel om vanuit die brede kijk op zoek te gaan naar actieve partners voor het samenwerkingsverband. Focus hier op kansen en hefboomen. Waar zit er energie en goesting? Waar zit er 'gewicht' en kracht om dingen in beweging te krijgen? Pronet werkt hiervoor onder meer met een cirkel, waarbij zekernactoren in het midden zetten.

2. Op welke manier krijgen we diverse perspectieven mee in het lokaal samenwerkingsverband?

Je maakte in je netwerkanalyse waarschijnlijk al een onderscheid tussen soorten entiteiten of actoren. En in stap 1 lijstte je al enkele actoren op als mogelijke partner in het samenwerkingsverband.

Zijn de 6 basisperspectieven voldoende vertegenwoordigd in dat lijstje? En wat met specifieke subgroepen of specifieke belangen? Denk voor bijvoorbeeld het perspectief 'gezinnen' aan éénoudergezinnen, nieuw-samengestelde gezinnen, gezinnen in financieel kwetsbare situaties...

3. Formuleer de gedeelde uitdaging waarrond jullie aan de slag gaan

Probeer de ambitie en gedeelde horizon op papier te zetten waarrond jullie willen werken. Het gedeeld denkkader van dit inspiratiekader kan daar zeker al een houvast voor vormen. Vertaal die algemene uitdaging naar enkele transities of veranderingen die je in je eigen lokale context teweeg wil brengen.

4. Wat moet het lokaal samenwerkingsverband doen en/of zijn?

In deze stap bepaal je samen welke stappen je als samenwerkingsverband zet om jullie gedeelde uitdaging waar te maken. Je maakt als het ware je grondplan. Wat zijn een aantal basisafspraken die jullie maken? Welke werkwoorden passen bij wat jullie willen bereiken? Probeer nog weg te blijven van concrete acties of indicatoren en probeer vooral een soort 'grondplan' te maken van het samenwerkingsverband.

Deze [topiclijst](#) kan je hierbij helpen.

5. Denk na over mogelijke werkvormen en acties

Vanuit de verschillende perspectieven en partners die je in het samenwerkingsverband wil, en vanuit het grondplan (afspraken, eigenschappen, werkwoorden,...), kan je nadenken over de concrete acties en activiteiten voor het samenwerkingsverband. Je kan een combinatie maken van formele overlegmomenten overdag, informele samenkomsten 's avonds, thematische werkgroepen, werkmomenten...

Onthoud hierbij dat één werkvorm of één moment meestal niet voldoende zal zijn.

Gebruik gerust bestaande momenten en plekken waar partners al samenkomen om efficiëntie en betrokkenheid te verhogen.

Hou hierbij steeds je netwerk in je achterhoofd: welke vorm van samenwerking boort de aanwezige energie en kracht aan én draagt bij aan de gedeelde uitdaging?

Valkuilen

- Partners zien de meerwaarde van samenwerking niet in door de manier waarop het gestructureerd is, of omdat eigen belangen nog te veel het gedeelde doel vertroebelen
- Een te strakke cultuur waardoor weinig ruimte is voor het zien van kansen en experiment
- Er wordt te snel tijdswinst verwacht. Besef dat een samenwerking opzetten en laten renderen 1 tot 2 jaar tijd vergt, voor de return on investment zichtbaar wordt

Succesfactoren

- Alle relevante partners worden betrokken en gehoord
- Er zijn duidelijke afspraken over rollen, taken en verwachtingen
- Er is regelmatige afstemming en terugkoppeling over samenwerking
- Er is flexibiliteit om samenwerking aan te passen aan veranderende noden van kinderen en gezinnen

Strategie: beleid ontwikkelen en monitoren

Beleid is nooit statisch, het moet continu bijgestuurd worden om aan te sluiten bij wat werkt, wat niet werkt en bij veranderende noden van kinderen, gezinnen en de lokale context. Deze strategie richt zich op het opvolgen en monitoren van beleid, het creëren van draagvlak en het gebruiken van gegevens en inzichten om beslissingen te ondersteunen. Ook als er al keuzes zijn gemaakt bij de start van BOA, is het belangrijk om open te blijven staan voor bijsturing zodat het beleid en acties afgestemd blijven op de noden en context en op die manier bijdragen aan de doelen van het BOA-decreet.

Beleids- en projectplanning

Praktijkvraag

Hoe kan ons lokaal samenwerkingsverband ervoor zorgen dat BOA-beleid en -initiatieven voortdurend aangepast worden aan de behoeften van kinderen, gezinnen en partners? Hoe plannen we als netwerk of als individuele partner acties, volgen we de uitvoering, evalueren we effecten en sturen we bij zodat beleid écht werkt in de praktijk?

Doel van het thema

BOA vraagt regelmatige opvolging, reflectie en bijsturing – het is immers geen statisch verhaal. We reiken hier cyclische methodieken voor beleids- en projectplanning als handvatten aan zodat je als lokale partner acties beter kan afstemmen op je doelstellingen en kan leren uit ervaringen. We vertrekken met andere woorden van beleid als continu verbeterproces.

Kernconcepten en theorieën

Duidelijke denk- en werkmodellen helpen om BOA-beleid en beleid binnen een organisatie gericht en onderbouwd voor te bereiden, uit te voeren en bij te sturen. Twee veelgebruikte en complementaire kaders zijn de Theory of Change en de PDCA-cyclus.

De Theory of Change helpt om richting en logica te bepalen (waar willen we naartoe en hoe denken we dat te bereiken?). De PDCA-cyclus helpt om in de praktijk te leren en bij te sturen (wat werkt, wat niet, en wat doen we daarmee?).

Theory of Change

De Theory of Change is een denkkader dat inzichtelijk maakt hoe en waarom bepaalde acties leiden tot gewenste veranderingen. Het helpt om expliciet te maken welke verandering je wil realiseren en hoe je denkt dat jouw acties daaraan bijdragen. Het vertrekt niet vanuit activiteiten, maar vanuit de vraag: welke impact willen we realiseren?

- Je begint bij een langetermijndoel of impact (bijv. meer speelkansen voor kinderen).
- Vervolgens breng je in kaart welke tussenliggende veranderingen nodig zijn om dat doel te bereiken (bijv. betere toegankelijkheid van aanbod, sterkere samenwerking tussen partners...).
- Daarna bepaal je welke acties of interventies daaraan kunnen bijdragen.
- Je maakt ook expliciet welke aannames je maakt (waarom denken we dat dit zal werken?) en welke externe factoren een rol spelen.

Een belangrijk kenmerk is dat je erkent dat verandering complex en niet lineair is: verschillende factoren beïnvloeden elkaar en resultaten zijn niet altijd rechtstreeks toe te schrijven aan één actie.

In dit [filmpje](#) wordt een Theory of Change eenvoudig uitgelegd.

Meer lezen?

[Bataljong - Van veranderingswens naar een concreet stappenplan](#)

[Opgroeien - Aan de slag met impactgericht werken: de veranderingstheorie maken](#)

PDCA-cyclus

De PDCA-cyclus is een praktisch model om systematisch te werken aan kwaliteitsverbetering en bijsturing. Het vertrekt vanuit het idee dat verbeteren een doorlopend proces is.

- Plan: je bepaalt doelen, maakt plannen en kiest acties die bijdragen aan wat je wil bereiken.
- Do: je voert de geplande acties uit in de praktijk.
- Check: je volgt op wat er gebeurt en verzamelt informatie (bv. cijfers, ervaringen, feedback van kinderen, ouders en partners, signalen en klachten).
- Act: je reflecteert op die informatie en stuurt bij waar nodig (aanpassen, versterken, stopzetten...).

Daarna start de cyclus opnieuw, waarbij je verder bouwt op wat je geleerd hebt.

Belangrijk is dat de PDCA-cyclus niet enkel gaat over meten, maar vooral over leren en verbeteren in de praktijk. De cyclus maakt van evaluatie een continu en geïntegreerd proces in plaats van een eindpunt.

Aan de slag

Handvatten uit de theorieën

- Werk vanuit een duidelijke gewenste verandering: wat willen we realiseren voor kinderen en gezinnen?
- Denk niet enkel in activiteiten, maar in impact en tussenstappen
- Maak expliciet waarom je denkt dat bepaalde acties zullen werken
- Werk cyclisch: plan acties, voer ze uit, verzamel inzichten en stuur bij
- Zie evaluatie als een leerproces en een gedeelde verantwoordelijkheid binnen het samenwerkingsverband

Methodieken

Gebruik het sjabloon van Opgroeien om samen met partners stap voor stap je Theory of Change uit te werken, eenvoudig met post-its.

Het sjabloon helpt om gestructureerd na te denken over:

- de gewenste impact voor kinderen en gezinnen
- de veranderingen die nodig zijn om die impact te bereiken
- de acties en initiatieven die daaraan bijdragen
- de aannames die je maakt

Dit kan je gebruiken als werkdocument binnen je samenwerkingsverband én als basis om acties op te volgen en bij te sturen.

Reflectievragen

- Wat willen we met ons beleid concreet veranderen voor kinderen en gezinnen?
- Hoe dragen onze huidige acties en werking bij aan die verandering?
- Welke aannames maken we, en worden die bevestigd in de praktijk?
- Wat volgen we vandaag al op, en wat nog niet?
- Welke signalen krijgen we van kinderen, ouders en partners over ons beleid of werking?
- Welke klachten krijgen we binnen om uit te leren?
- Wat leren we uit wat we doen, en hoe gebruiken we die inzichten om bij te sturen?
- Welke acties werken goed en willen we versterken? Welke niet, en wat doen we daarmee?
- Waar zien we kansen om gericht te meten of feedback te verzamelen?
- Hoe kunnen we evaluatie en reflectie structureel inbouwen in onze samenwerking?

Valkuilen

- Monitoring en evaluatie zien als doel op zich in plaats van als middel om beleid te verbeteren
- Verwachten dat effecten altijd rechtstreeks en eenduidig toe te schrijven zijn aan één actie, in plaats van te denken in bijdragen aan verandering
- Te veel willen meten of evalueren, waardoor het onhaalbaar wordt en partners overbelast raken
- Enkel focussen op cijfers en kwantitatieve data, waardoor kwalitatieve ervaringen en verhalen niet worden meegenomen
- Evaluatie los zien van de praktijk, waardoor inzichten niet leiden tot bijsturing of verbetering van het aanbod
- Onduidelijkheid over rollen en verantwoordelijkheden bij opvolging, evaluatie en bijsturing binnen het samenwerkingsverband
- Onvoldoende betrokkenheid van partners, kinderen of ouders bij reflectie- en evaluatiemomenten
- Gemaakte keuzes niet durven bijsturen als blijkt dat ze niet de beste manier van werken zijn

Succesfactoren

- Evaluatie en monitoring inzetten als leerproces en middel om beleid te verbeteren, niet als controle-instrument
- Klachten en signalen systematisch benutten als input voor reflectie en bijsturing.
- Bewust kiezen wat je wilt opvolgen en evalueren, zodat het haalbaar en relevant blijft. Alles evalueren lukt meestal niet. Kies welk deel of aspect je wil evalueren en daarbij inzetten op het binnenbrengen van minder evidente perspectieven om dat stuk breed en representatief te evalueren
- Verschillende perspectieven betrekken (partners, kinderen, ouders) om een rijk beeld te krijgen van resultaten en effecten
- Cyclisch werken en structureel tijd inbouwen voor reflectie en bijsturing
- Leren en bijsturen verankeren in het samenwerkingsverband

Vrijetijdskansen in kaart brengen en datagedreven werken

Praktijkvraag

Hoe kunnen we in ons lokaal samenwerkingsverband of als individuele partner een volledig overzicht krijgen van alle vrijetijdskansen voor kinderen en jongeren, zodat we beleid, projecten en initiatieven beter op elkaar kunnen afstemmen en, waar nodig, bijsturen?

Doel van het thema

Het in kaart brengen van vrijetijdskansen en datagedreven werken helpt lokale samenwerkingsverbanden en individuele partners om:

- een overzicht te krijgen van bestaande vrijetijdskansen en voorzieningen zoals speelpleinen, trage wegen, scholen en opvanglocaties
- hiaten en kansen in het aanbod te detecteren
- beleid, acties en aanbod afstemmen op de leefwereld en noden van kinderen en gezinnen
- samenwerking en afstemming tussen verschillende partners gemeentelijke diensten te versterken
- het effect van acties en beleidskeuzes op te volgen op basis van betrouwbare gegevens en data

Kernconcepten en theorieën

Om vrijetijdskansen goed op elkaar en op de noden van kinderen en gezinnen af te stemmen, is het belangrijk om een gedeeld en onderbouwd zicht te hebben op het bestaande aanbod, wie bereikt wordt en waar noden en drempels liggen. Dit vraagt een manier van werken waarbij informatie systematisch wordt verzameld, gedeeld en gebruikt. Dat wordt vaak omschreven als datagedreven werken.

Datagedreven werken is hierbij geen doel op zich, maar een hulpmiddel om betere keuzes te maken. Het betekent dat beslissingen niet alleen gebaseerd zijn op ervaring of intuïtie, maar ook op onderbouwde inzichten uit verschillende bronnen.

In de praktijk gaat het om een combinatie van:

- Beschrijvende data (wat zien we?) bv. aantal initiatieven, spreiding over wijken, deelnamecijfers
- Verklarende inzichten (waarom zien we dit?) bv. drempels zoals kostprijs, bereikbaarheid, bekendheid of aansluiting bij de leefwereld
- Sturende informatie (wat betekent dit voor ons beleid?) bv. nood aan bijkomend aanbod, heroriëntatie van bestaande initiatieven, gerichte toeleiding

Belangrijk hierbij is dat data niet op zichzelf staan. Ze krijgen pas betekenis wanneer ze:

- geïnterpreteerd worden in dialoog met partners
- gecombineerd worden met kwalitatieve signalen uit de praktijk
- en vertaald worden naar concrete beleidskeuzes en acties

Aan de slag

- Begin klein en werk stapsgewijs

Je hoeft niet meteen een volledig en perfect overzicht te hebben. Start met beschikbare data binnen je eigen werking of organisatie (bv. eigen diensten, <https://provincies.incijfers.be/databank>) en breid geleidelijk uit. Vermijd ook dubbele gegevens, stem af met andere partners wie wat bijhoudt.

- Combineer cijfers met verhalen

Leg cijfers naast ervaringen van je doelgroep, kinderen, gezinnen en eventueel partners. Zo begrijp je beter waarom bepaalde patronen zich voordoen en krijg je een dieper en breder zicht op de noden.

- Werk met duidelijke en haalbare indicatoren

Kies een beperkt aantal indicatoren die echt relevant zijn voor jouw organisatie en het netwerk. Zorg dat ze eenvoudig en zo uniform mogelijk te verzamelen zijn en dat ze regelmatig opgevolgd kunnen worden.

- Visualiseer om inzicht te krijgen

Breng gegevens visueel in kaart met kaarten, grafieken of eenvoudige dashboards. Dit maakt het makkelijker om patronen en hiaten te zien en te bespreken om tot inzichten te komen. In Kaart is een eenvoudige tool om vrijetijdskansen en andere interessante data visueel weer te geven op een kaart van je eigen gemeente. Je kan locaties, routes en gebieden aanduiden op de kaart, bestanden uploaden en lagen met data combineren met elkaar. Bovendien kan je in de tool samenwerken met collega's uit verschillende diensten binnen een lokaal bestuur.

- Bekijk de introductievideo rond In Kaart op het online inspiratiekader op de website van Opgroeien.

- Hier vind je een overzicht van welke gegevens interessant zijn om op In Kaart te plaatsen
  - Locaties van buitenschoolse kinderopvang
  - Locaties waar naschoolse activiteiten doorgaan
  - Locaties waar kampen doorgaan (eventueel per schoolvakantie)
  - Aanbod met lange wachtlijsten
  - Basisscholen
  - Trage wegen & fietspaden
  - Schoolroutes
  - Openbaar vervoer: bus-/tramhaltes
  - Gevaarlijke punten in het verkeer (oversteekplekken/drukke kruispunten/...)
  - Een aantal cijfers uit Provincie in Cijfers staan automatisch in In Kaart voor jouw gemeente, per statistische sector:
    - Personen met verhoogde tegemoetkoming
    - Sociale huurwoningen
    - Aantal leerlingen lager onderwijs
    - Aantal leerlingen kleuteronderwijs
    - Aantal indicatorleerlingen basisonderwijs
    - Aantal kinderen van 0-4 jaar
    - Aantal kinderen van 5-9 jaar
    - Aantal kinderen van 10-14 jaar
  - ...

- Maak tijd voor gezamenlijke interpretatie

Data spreken niet voor zich: plan momenten om ze samen te bespreken. Betrek hierbij verschillende partners om blinde vlekken te vermijden en om vanuit verschillende perspectieven naar de data te kijken. Stel samen vragen zoals: Wat valt op? Wat verrast ons? Wat begrijpen we nog niet goed?

- Vertaal inzichten naar concrete acties

Vanuit de inzichten kan je overgaan tot concrete acties zoals onder meer het aanpassen van bestaand aanbod (openingsuren, locatie, inschijvingsmoment, prijs...), het versterken van de toeleiding tot aanbod en uitwerken van nieuw aanbod op momenten en plekken waar hiaten zijn.

- Voorzie een ritme van opvolging

- Spreek vaste momenten af met partners om data te actualiseren en te bespreken (bv. jaarlijks)
- Gebruik dezelfde indicatoren om evoluties te zien
- Durf bij te sturen op basis van nieuwe inzichten

- Zorg voor gedeeld eigenaarschap

Geen enkele partner heeft op zichzelf zicht op alle vrijetijdskansen en alle relevante data.

Maak datagedreven werken geen taak van één persoon of partner. Samenwerking is essentieel om informatie te bundelen, lacunes in beeld te brengen en acties op elkaar af te stemmen.

Valkuilen

- Besef dat je mogelijk niet op elk vrijetijdsaanbod zelf zicht hebt. Ga in gesprek met anderen om het lijstje aan te vullen. Vooral informele vrijetijdskansen of kansen in heel specifieke situaties zullen vaker onder de radar blijven
- Zo'n lijst van vrijetijdsaanbod is per definitie tijdelijk geldig. Er verandert snel veel in het vrijetijdslandschap. Voorzie dus regelmatig tijd om deze oefening te hernemen
- Uitsluitend cijfermatige gegevens geven nooit een volledig beeld van de noden en situatie. Die moeten steeds gecombineerd worden met kwalitatieve gegevens zoals belevingsonderzoek, en expertise van verschillende partners in de praktijk

Succesfactoren

- Samen de gegevens up-to-date houden: om de x-aantal jaar de analyse opnieuw maken om te kijken of er nieuwe vrijetijdskansen zijn ontstaan die nog niet in beeld zijn gebracht
- De gegevens samen met de partners analyseren, op die manier kom je tot een breder inzicht én gedragen acties
- Focus op bruikbare en eenvoudig te verzamelen en uniforme gegevens

Werken aan draagvlak

Praktijkvraag

Hoe kan ons lokaal samenwerkingsverband en netwerk beleidsmakers, partners en andere stakeholders actief meenemen, overtuigen en betrekken zodat wijzigingen en bijstellingen in BOA-beleid breed gedragen worden en effectief geïmplementeerd kunnen worden? Hoe kan je werken aan draagvlak om samenwerkingen aan te gaan?

Doel van het thema

De behoeften van kinderen, gezinnen en lokale partners veranderen en evolueren, en dus moet het lokale beleid rond BOA dat ook doen. Dit vraagt een continue monitoring en bijsturing, én lobbyen en werken aan draagvlak is daarbij cruciaal: beleid kan alleen succesvol veranderen en verankerd worden als de relevante stakeholders meegenomen worden. Zo blijft het lokale beleid relevant, realistisch en breed gedragen.

Het doel van dit thema is om lokale samenwerkingsverbanden en individuele partners handvatten te geven om:

- beslissingsnemers en partners actief te betrekken bij beleidsveranderingen, binnen het BOA-beleid of het beleid van je organisatie
- politiek en maatschappelijk steun en legitimiteit te bouwen, zodat bijstellingen mogelijk en gedragen zijn

Kernconcepten en theorieën

Draagvlak vergroten en versterken kan op verschillende manieren. We kiezen hier voor drie complementaire modellen die samen een helder en bruikbaar kader bieden voor lokaal BOA-beleid – elk vanuit een ander perspectief.

- waarom mensen zich verbinden met een beleid (WHY – Golden Circle)
- hoe gedragsverandering en betrokkenheid tot stand komen (hoofd–hart–handen)
- en hoe betrokkenheid bij stakeholders evolueert in de tijd (van ontkenning tot insider)

De Golden Circle (Simon Sinek)

Sinek beseftte dat mensen en organisaties eerder overtuigd raken door waarom je iets doet en niet per se door wat je doet.

In beleidsprocessen is dat bijzonder relevant: verschillende stakeholders vertrekken vaak vanuit andere belangen of logica's.

Door expliciet te werken vanuit een gedeelde WHY:

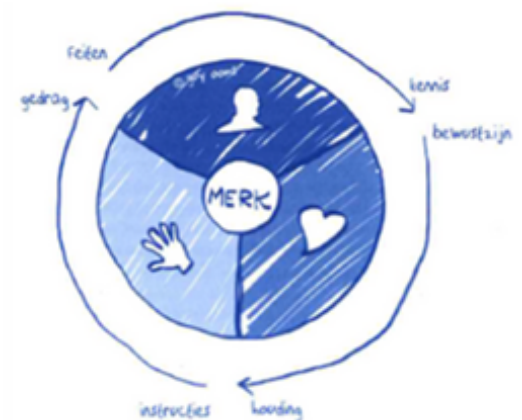
- creëer je verbinding tussen verschillende partners
- vermijd je discussies die vastlopen op details of structuren
- houd je de focus op de maatschappelijke meerwaarde

Zo kan je beleidsvoorstellen kaderen vanuit een gemeenschappelijk doel (bijvoorbeeld ontwikkelings- en speelkansen voor kinderen), waardoor het makkelijker wordt om anderen mee te nemen en draagvlak op te bouwen.

Hoofd – Hart – Handen (Guy Ooms)

Het hoofd-hart-handenmodel maakt duidelijk dat duurzame gedragsverandering pas ontstaat wanneer mensen niet alleen geïnformeerd worden, maar ook echt betrokken raken en kunnen handelen. Het model vertrekt vanuit het idee dat verandering een proces is waarin kennis, gevoel en actie elkaar versterken.

- De eerste stap vertrekt bij het hoofd. Dat staat voor kennis en inzicht: mensen moeten begrijpen waarover het gaat en waarom een bepaalde verandering nodig is. Vanuit die kennis ontstaat er geleidelijk meer begrip en rationeel draagvlak. Hier zit een duidelijke parallel met de gouden cirkel van Sinek.
- De tweede stap is die van het hart. Dit staat voor houding, motivatie en emotionele betrokkenheid. Mensen moeten niet alleen weten wat er verandert, maar ook voeling krijgen met de meerwaarde ervan.
- De derde stap is die van de handen. Dit staat voor gedrag en actie: het effectief mee uitvoeren en toepassen van de verandering in de praktijk.

Het model maakt duidelijk dat duurzame verandering binnen BOA ontstaat niet alleen door informatie te delen, maar wanneer inzicht gekoppeld wordt aan motivatie en betrokkenheid. Het volstaat dus niet om partners te informeren over het decreet of nieuwe werkwijzen; het is belangrijk dat zij ook ervaren wat de meerwaarde is voor hun eigen werking en doelgroep. Door in te zetten op concrete voorbeelden, uitwisseling van ervaringen en dialoog over verwachtingen en bezorgdheden, wordt BOA tastbaar en relevant. Zo groeit niet alleen het begrip, maar ook het engagement om samen werk te maken van een afgestemd en sterker aanbod voor kinderen en gezinnen.

Verschillende fasen van betrokkenheid: van ontkenning tot insider (Guy Ooms)

De vorige 2 modellen maakten al zichtbaar dat betrokkenen niet altijd op dezelfde manier naar verandering kijken. Guy Ooms werkte daarom een groeipad van betrokkenheid. Mensen bevinden zich immers in verschillende fasen van betrokkenheid, en elke fase vraagt een andere aanpak om tot draagvlak te komen.

- Ontkenning: absorberen niets, kennen de strategie niet, geen band mee
- Weerstand: kritiek als signaal dat ze willen gehoord worden
- Luisteren: bereid om te luisteren, omdat jij ook naar hen luistert
- Actieve participatie: zien welk voordeel ze kunnen halen uit de interactie
- Aanvaarding: positief beeld, passieve aanvaarding van je boodschap
- Fans: grote betrokkenheid, dragen de boodschap mee uit
- Insiders: vereenzelvigen zich met de boodschap

Binnen BOA groeit draagvlak niet door alle partners op dezelfde manier te benaderen. Afhankelijk van hun positie, ervaring en betrokkenheid vraagt elke partner een andere aanpak in communicatie en betrokkenheid. Door hier bewust op in te spelen, vergroot je de kans op engagement. Ook kritiek en weerstand maken daar deel van uit: ze zijn geen obstakel, maar bieden waardevolle inzichten in bezorgdheden en noden, en kunnen net een eerste stap zijn naar meer betrokkenheid en samenwerking.

Meer lezen van Guy Ooms? Dat kan in zijn boek *De kracht van je merk zit binnenin – de interne keuken* (2012).

Aan de slag

De onderstaande tips bieden handvatten om actief en doelgericht te werken aan draagvlak. Ze vertalen de eerder beschreven inzichten naar concrete praktijken op het terrein. Draagvlak bouwen is daarbij geen eenmalige communicatie-oefening, maar een continu proces van relatieopbouw, dialoog en afstemming tussen partners.

Bekijk je netwerkanalyse door een andere bril

- Maak zichtbaar wie zich waar bevindt in het netwerk: welke partners of betrokkenen zijn al fan en welke zitten in de weerstandfase?
- Gebruik dit als werkinstrument om je aanpak te differentiëren
- Stem je communicatie en betrokkenheid af op de positie en noden van de verschillende actoren en hun huidige betrokkenheid
- Zie ook het thema “Breng het lokale netwerk in kaart”, daar vind je heel wat manieren om je netwerk vanuit verschillende invalshoeken in kaart te brengen.

Zet in op 1-op-1-gesprekken

Draagvlak ontstaat door tijd en ruimte te maken voor de mens achter de collega of organisatie. Zet dus in op persoonlijke gesprekken.

- Ga in gesprek met alle betrokken actoren, ook met wie weerstand of twijfel toont
- Hou het hoofd–hart–handenmodel in je achterhoofd tijdens je dialoog: wat moeten mensen weten, voelen en kunnen doen?
- Zoek actief naar verbinding:
  - waar liggen gedeelde belangen?
  - waar kan iemand aanhaken in het verhaal?
  - wat is de wederzijdse meerwaarde?

Luister actief naar sleutelfiguren

- Verzamel signalen, bezorgdheden en ideeën bewust en systematisch
- Zie kritische feedback als waardevolle input voor verbetering
- Koppel terug wat je met input doet, zodat mensen het effect ervan zien
- Bouw vertrouwen op door consequent te tonen dat er iets gebeurt met wat je hoort

Maak ruimte voor informele gesprekken

- Gebruik koffiemomenten en korte, spontane gesprekken
- Informele settings verlagen drempels en verhogen openheid
- Vaak komen hier de meest eerlijke meningen en bezorgdheden naar boven
- Gebruik deze momenten om voeling te krijgen met motivatie en betrokkenheid

Zet in op een doordachte communicatiestrategie

- Stem je boodschap, het kanaal voor je communicatie en de doelgroep af op elkaar
- Werk met een heldere kernboodschap en hou die consequent aan
- Varieer in vorm en stijl: wissel tekst, beeld, video, quotes... met elkaar af
- Vergeet niet te communiceren naar alle betrokkenen, ook kinderen en ouders zelf
- Meer lezen over strategisch communiceren kan [hier](#).

Valkuilen

- Snelle focus op overtuigen zonder voldoende te investeren in luisteren en begrijpen van verschillende perspectieven
- Een uniforme aanpak die geen rekening houdt met verschillen in betrokkenheid, motivatie en context van stakeholders
- Een te sterke focus op formele overlegstructuren ten nadele van informele en relationele contactmomenten
- Een te sterke focus op het te bereiken doel, waardoor mensen eerder als een tool of een middel gezien en behandeld worden
- Het verliezen van focus op het gedeelde doel waardoor discussies versnipperen en inhoudelijke verbinding verdwijnt

Succesfactoren

- Fans vanuit de verschillende perspectieven en stakeholders samenbrengen, kan een rimpeleffect creëren om breder draagvlak te creëren
- Vertrekken vanuit een gedeelde en heldere “why” versterkt richting, verbinding en focus in het hele proces van werken aan draagvlak
- Een gedifferentieerde aanpak die rekening houdt met de positie en betrokkenheid van stakeholders verhoogt de kans op effectieve betrokkenheid
- Actieve terugkoppeling op input van partners versterkt het gevoel van eigenaarschap en gedeelde verantwoordelijkheid
- Transparantie over keuzes en processen draagt bij aan vertrouwen en legitimiteit bij betrokken actoren

Strategie: perspectief van kinderen binnenbrengen

Intussen is duidelijk dat er binnen BOA heel wat verschillende perspectieven samenkomen. Deze perspectieven ook echt binnenbrengen in je lokaal samenwerkingsverband verrijken besluitvorming en zal beleid relevanter maken voor die verschillende perspectieven. Voor de thema's binnen deze strategie focussen we op het perspectief van kinderen, omdat hun stem en perspectief vaak verloren gaat, maar net centraal staat binnen de doelstellingen van het BOA-decreet.

De thema's gaan over het betekenisvol betrekken van kinderen, het vormgeven van participatieprocessen en kwalitatieve bevestigingen bij kinderen. Op die manier kunnen beleidskeuzes beter aansluiten bij hun noden en ervaringen.

De stem van kinderen doordacht en betekenisvol meenemen in beleid

Praktijkvraag

Op welke manier kunnen de ervaringen (concrete gebeurtenissen), belevingen (subjectieve gevoelens) en meningen (oordeel of standpunt) van kinderen meegenomen worden in beslissingen binnen BOA? Hoe zorgen we ervoor dat participatie van kinderen meer is dan hen af en toe naar hun mening vragen? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat kinderen niet alleen hun stem laten horen, maar dat hun ideeën ook daadwerkelijk mee een plaats krijgen in beslissingen binnen organisaties, het lokaal BOA-beleid en het lokaal samenwerkingsverband?

Doel van het thema

In veel organisaties wordt het belang van participatie van kinderen erkend, maar blijft het zoeken naar manieren om dit op een betekenisvolle en structurele manier vorm te geven.

Het klinkt simpel: 'betrek kinderen bij beslissingen en beleid', maar hoe kan je dat in de praktijk nu écht op een goeie manier doen? Hoe geef je participatie op een structurele en betekenisvolle manier vorm, zowel voor jouw organisatie als voor de betrokken kinderen?

In dit thema lichten we enkele modellen toe die jou kunnen helpen in het creëren van betekenisvolle participatie en betrokkenheid.

Kernconcepten en theorieën

Er bestaan verschillende modellen rond beleidsparticipatie. Het startpunt voor elk model is de vraag: “hoe kunnen burgers (in dit geval kinderen) betrokken worden op beleidsvragen en hoe kunnen ze mee vorm geven aan hun omgeving?”

Er bestaan heel wat modellen en indelingen rond beleidsparticipatie, vaak ook afhankelijk van het beleidsdomein waarin je werkt. Zo werkten Bataljong en Kind & Samenleving bijvoorbeeld een eigen kader uit voor contexten van stadsplanning en ontwerp.

Voor de BOA-context lichten we twee modellen toe die houvast kunnen bieden:

- Het model van Lundy
- Het model van de Scholierenkoepel

Het model van Lundy focust op de randvoorwaarden van effectieve participatie, terwijl het model van de Scholierenkoepel vooral laat zien op welke verschillende manieren participatie kan vorm krijgen. Samen bieden deze modellen een bruikbaar kader om participatie van kinderen binnen BOA bewust en doordacht vorm te geven.

Model van Lundy

Laura Lundy, professor in internationale kinderrechten aan de School of Education van de Queen's University of Belfast, ontwikkelde haar model als manier om het recht op participatie van kinderen, artikel 12 van het VN-verdrag voor de Rechten van het Kind, volwaardig vorm te geven. Het model biedt een helder kader om na te denken over wat er nodig is om participatie van kinderen kwalitatief te organiseren. Het model helpt om stil te staan bij verschillende voorwaarden die nodig zijn om participatie echt mogelijk te maken.

Het bestaat uit 4 elementen:

- Ruimte: kinderen moeten de kans krijgen om hun stem te laten horen. Dat betekent dat er op een inclusieve en veilige manier ruimte gemaakt wordt voor kinderen om hun beleving en mening te uiten.
- Stem: kinderen moeten ook ondersteund worden om hun ervaringen te delen en hun noden en behoeften kenbaar te maken.
- Noot: ‘stem’ hoeft dus niet letterlijk te zijn. Ook via spelen en creatieve werkvormen kunnen kinderen hun stem laten horen.
- Publiek: de belevingen en meningen van kinderen moet effectief gehoord worden – door mensen die bereid zijn om te luisteren en er verder mee aan de slag kunnen. De kernvraag is hier dus: ‘wie kan iets doen met deze boodschap? Wie moet deze signalen zeker horen?’ Dat kunnen ouders, leerkrachten, beleidsmakers of zelfs andere burgers zijn.
- Invloed: de belevingen en meningen van kinderen moet serieus genomen worden en volwaardig meegenomen in beslissingen. Anders gezegd: als je input vraagt aan kinderen, dan is het jouw verantwoordelijkheid om er ook iets mee te doen – of om uit te leggen en terug te koppelen waarom dat toch niet gebeurt.

Het model benadrukt dat participatie pas zinvol is als alle vier deze elementen aanwezig zijn.
Meer weten?

- [Opgroeien - The Lundy model of child participation](#)
- [Jongerenparticipatie.be - Is participatie een recht voor kinderen en jongeren?](#)
- [Hub na nóg - Participation Framework Checklists and Evaluation Forms](#)

Model van de Scholierenkoepel

De Scholierenkoepel werkte een eigen model uit, op basis van werk van onder meer Harry Shier en Rogert Hart. Ze maken onderscheid tussen vier vormen van participatie. Het eerste element is de basis en moet er altijd zijn en dat is 'mee weten'. Kinderen moeten dus steeds geïnformeerd worden over beslissingen met een impact op hun leven – ook als ze geen invloed kunnen uitoefenen op de beslissingen. Mee weten houdt bovendien ook in dat je moet zorgen dat kinderen de nodige informatie en voorkennis meekrijgen als ze wel mee invloed hebben.

De andere drie vormen staan in het model van de Scholierenkoepel naast elkaar: 'mee denken', 'mee beslissen' en 'mee doen'. Mee denken sluit aan bij de klassiekere invulling van participatie. Dan gaat het om denkoefeningen, input geven, ... Mee beslissen geeft een stukje beslissingsmacht aan kinderen zelf. Dat kan over kleine of grote beslissingen gaan (van mee het menu samenstellen tot mee nadenken over het aanbod). Tot slot is er mee doen. Hierbij krijgen kinderen ruimte om zelf mee aan de slag te gaan. Ook hier kan dat om kleine of grote elementen gaan. Van mee decoratie maken tot mee instaan voor de zorg van de jongere kinderen bijvoorbeeld.

De Scholierenkoepel bundelde bij het model ook nog enkele aandachtspunten en bundelde heel wat methodieken of tips, gericht op leerlingenraden, op hun [website](#).

Aan de slag

Argumenten om de stem van kinderen mee te nemen in beleid

De ervaring, beleving en mening van kinderen meenemen in beleid vraagt tijd. Vaak moeten verschillende partners overtuigd worden van de meerwaarde van participatie. Hiervoor vind je in de fiche rond “Werken aan draagvlak” heel wat handvatten en inspiratie, maar we lijsten alvast enkele argumenten voor je op:

- Participatie maakt aanbod of ontwerpen beter afgestemd op kinderen:
- Kinderen gebruiken en beleven plekken en activiteiten anders dan volwassenen. Door hen te betrekken, leren partners en beleidsmakers hun noden, gevoelens en mogelijke conflicten kennen, waardoor projecten en beleid beter aansluiten op de leefwereld van de gebruikers.
- Participatie vergroot draagvlak en vermindert weerstand:
- Wanneer kinderen (en ouders) mee kunnen denken, voelen ze zich gehoord en betrokken. Dit zorgt voor meer begrip, minder tegenstand en een grotere bereidheid om de ruimte of het project actief te gebruiken.
- Kinderen denken breed en empathisch: Kinderen houden rekening met andere mensen, milieu en toegankelijkheid. Hun ideeën gaan vaak verder dan hun eigen behoeften, waardoor ze creatieve en integrerende oplossingen aandragen.
- Hun stem legitimeert beslissingen: Input van kinderen onthult uitdagingen en kansen die anders onopgemerkt blijven. Deze ‘stem van het volk’ kan beleidskeuzes onderbouwen en versterkt de draagkracht van het project.
- Participatie is een leerproces voor iedereen: Samen ontwerpen en participeren biedt leerervaringen voor kinderen, ontwerpers en beleidsmakers. Het versterkt vaardigheden zoals samenwerken, analyseren en communiceren, en vergroot het besef van verbondenheid en burgerschap.
- Participatie is een recht: Het Kinderrechtenverdrag geeft kinderen het recht om gehoord te worden. Volwassenen hebben de plicht om hun input serieus te nemen bij beslissingen die hen raken en hen actief te betrekken in het proces.

Deze argumenten werden geformuleerd vanuit het project *It takes a child to raise a village*. Meer lezen kan [hier](#).

Checklists als reflectie-instrument

Onderstaande checklist, gebaseerd op het model van Lundy zijn ontwikkeld door Hub na nÓg, een Ierse organisatie die zich inzet voor de versterking van kinder- en jongerenparticipatie in beleid en praktijk. Hun werk vertrekt vanuit het recht van kinderen en jongeren om gehoord te worden en invloed uit te oefenen op beslissingen die hen aanbelangen.

Het is belangrijk om de checklists niet te benaderen als een afvinklijst die volledig “in orde” moet zijn. Ze zijn in de eerste plaats bedoeld als reflectie-instrument. De vragen helpen je om stil te staan bij je eigen praktijk, om blinde vlekken te ontdekken en om bewuste keuzes te maken in hoe je participatie organiseert.

Niet elke vraag zal in elke context even relevant zijn, en dat is ook niet de bedoeling. Gebruik de checklists vooral als een leidraad om het gesprek aan te gaan binnen je team of organisatie:

- Waar staan we vandaag?
- Wat doen we al goed?
- Waar liggen nog kansen om te groeien?

Door op die manier met de vragen aan de slag te gaan, worden ze een hulpmiddel om stap voor stap te werken aan sterkere en meer inclusieve participatie van kinderen.

Ruimte

- Hoe zorg je ervoor dat kinderen zo vroeg mogelijk worden betrokken?
- Hoe wordt hun betrokkenheid duurzaam gemaakt?
- Hoe worden degenen die tot nu toe nog niet betrokken zijn geweest, rechtstreeks bij het onderwerp betrokken?
- Welke stappen worden genomen om ervoor te zorgen dat het proces inclusief en toegankelijk is?
- Hoe worden zij ondersteund om zich veilig en comfortabel uit te drukken?
- Welke ondersteuning wordt geboden aan kinderen die angstig, overstuur of ongemakkelijk worden?

Stem

- Heb je een duidelijke lijst opgesteld van de onderwerpen waarop je hun mening wilt horen en waarom mensen belangrijk zijn?
- Hoe zorg je ervoor dat de belangrijkste focus van het proces op de geïdentificeerde thema's ligt?
- Hoe maak je duidelijk dat deelname vrijwillig is en dat ze zich op elk moment kunnen terugtrekken?
- Hoe ondersteun je hen bij het geven van hun mening, inclusief het gebruik van leeftijdsgerichte en toegankelijke informatie?
- Hoe zorg je ervoor dat zij een reeks manieren krijgen om hun mening te uiten die het best aansluit bij hun noden en voorkeuren?
- Hoe laat het proces toe dat zij zelf de onderwerpen bepalen die ze willen bespreken?

Publiek

- Hoe weten kinderen bij wie en hoe hun mening wordt gecommuniceerd?
- Hoe toon je jouw engagement om hun mening te horen en te beïnvloeden?
- Hoe betrek je relevante besluitvormers (die verantwoordelijk zijn voor het beïnvloeden van verandering)?
- Hoe en wanneer registreer je hun mening op een kind- of jongerevriendelijke manier?
- Hoe zorg je ervoor dat ze de kans krijgen om te bevestigen dat hun mening correct is geregistreerd?
- Welke plannen zijn er om hen te ondersteunen bij het communiceren van hun eigen standpunten?

Invloed

- Hoe worden kinderen geïnformeerd over de scope van de invloed die ze hebben (inclusief de beperkingen) op besluitvorming?
- Hoe krijgen zij gelijke en geschikte toegang tot feedback in sleutelfases tijdens de ontwikkeling van een dienst of beleid?
- Worden er plannen gemaakt om ervoor te zorgen dat kinderen hun impact op beslissingen kennen?
- Hoe wordt feedback op een kindvriendelijke en toegankelijke manier gegeven, inclusief hoe hun mening werd gebruikt en de redenen voor beslissingen?
- Hoe zorg je ervoor dat ze kansen krijgen om het proces tussentijds te evalueren?

De (Engelstalige) visual met de reflectievragen vind je [hier](#).

Checklists vanuit andere insteken en meer informatie over het model van Lundy en de toepassing ervan vind je [hier](#).

Valkuilen

- Er is sprake van schijnparticipatie: de beleving en mening van kinderen wordt wel gevraagd, maar verder wordt er niets mee gedaan
- De ervaringen, belevingen en meningen van kinderen komen niet terecht bij de mensen die beslissingen kunnen nemen
- Door tijdsgebrek wordt voorbijgegaan aan het doordacht vormgeven van participatie

Succesfactoren

- Participatie wordt bewust en doordacht vormgegeven
- Participatie is niet enkel een 'apart traject', maar krijgt vorm in de dagelijkse handelingen van iedereen betrokken bij BOA

Participatieprocessen met kinderen vormgeven

Praktijkvraag

Hoe kunnen we kinderen niet alleen bevragen, maar hen ook op een doordachte en gestructureerde manier betrekken bij beslissingen die hun vrije tijd aangaan?

Hoe kunnen we beleid maken en beslissingen nemen die gebaseerd zijn, mee gedragen zijn en mee gecreëerd zijn door kinderen?

Doel van het thema

Het doel van dit thema is om lokale partners te ondersteunen bij het opzetten van een participatieproces met kinderen binnen het lokaal samenwerkingsverband of de eigen werking, en om dit op een structurele en bewuste manier te doen.

Kernconcepten en theorieën

De participatiecirkel (STEKR)

De participatiecirkel is een praktisch kader om participatieprocessen met kinderen en jongeren doelgericht te ontwerpen, uit te voeren en te evalueren. Het helpt je nadenken over waarom, hoe en wanneer je kinderen betreft bij beleid of projecten, en hoe je participatie kwalitatief inhoud geeft.

Het is een reflectietool met 21 vragen om samen met de partners een participatieproces uit te tekenen. De vragen helpen je nadenken over de inhoudelijke doelen (wat wil je leren van kinderen?), de randvoorwaarden van participatie én helpen je bij een aantal praktische keuzes.

Kortom: de participatiecirkel helpt je bij de vraag: hoe organiseer je participatie zodat deze betekenisvol en inclusief is?

Je kan via 2 ingangen aan de slag met de vragen:

- Via de bouwstenen leg je de basis voor het participatieproces. Je werkt aan een gedeelde taal, visie en verwachtingen binnen je team
  1. Wat verstaan jij en je team onder participatie van kinderen en jongeren?
  2. Waarom betrek je kinderen en jongeren?
  3. Welke elementen van een participatieve basishouding zijn ontwikkeld bij jezelf en welke wil je verder ontwikkelen?
  4. Hoe zorg je ervoor dat alle kinderen en jongeren gelijkwaardig kunnen participeren?
  5. Hoe realiseer je je participatieproces op een kindvriendelijke manier?
- De 5 stappen helpen je om het proces zelf goed vorm te geven:
  1. Maatschappelijke uitdaging bepalen
  2. Doelgroep bepalen en bereiken
  3. Participatieproces uittekenen
  4. Participatiemoment vormgeven
  5. Evalueren en terugkoppelen

Meer lezen over de participatiecirkel kan [hier](#).

Aan de slag

De participatiecirkel gidst je doorheen het ontwerpen, uitvoeren of evalueren van een participatieproces met kinderen en jongeren. STEKR werkte een uitgebreide handleiding uit én maakte een invuldocument, zodat je snel aan de slag kan met de reflectievragen.

Wat maakt de participatiecirkel bruikbaar in de praktijk?

- De tool sluit aan bij het principe dat participatie binnen het Kinderrechtenverdrag niet alleen een doel is, maar een recht van kinderen (bijv. betrokken worden vóór, tijdens én ná beslissingen)
- De cirkel helpt verschillende partners samen na te denken over rollen, verwachtingen en doelen
- In het proces maak je expliciet keuzes over wie je betreft en hoe je ervoor zorgt dat ook kinderen in kwetsbare situaties een stem krijgen

Tips bij het toepassen van de participatiecirkel

- Gebruik de participatiecirkel vóór een proces start om tijdig richting te geven aan participatie.
- Betrek een divers team bij de reflectie (experten op vlak van beleid, praktijk, ervaringskennis, ...).
- Gebruik de tool als dynamisch kompas om keuzes te onderbouwen en participatie te optimaliseren. Zie het dus niet als een af te vinken checklist.

Tips bij het gebruik van de participatiecirkel met je lokaal samenwerkingsverband of netwerk

- Houd korte communicatielijnen: regelmatige afstemming met alle partners voorkomt dubbel werk en verwarring
- Gebruik bestaande netwerken: scholen, jeugdwerkingen, sportclubs, buurtorganisaties kennen kinderen en kunnen helpen bij inclusieve deelname
- Plan gezamenlijke reflectiemomenten: evalueer wat werkt en wat niet, en pas het proces bij.
- Duid een persoon aan die het overzicht over het volledige proces van de participatiecirkel bewaakt

Valkuilen

- Er is onvoldoende afstemming binnen het samenwerkingsverband over wat participatie betekent, verschillende verwachtingen zorgen voor verwarring
- Er is een vaag of te breed doel, participatie gebeurt ad hoc zonder duidelijk maatschappelijk vraagstuk
- De input van kinderen wordt niet verwerkt of teruggekoppeld, participatie voelt vrijblijvend

Succesfactoren

- Er is gezamenlijke afstemming binnen het team over visie, doelen, rollen en verwachtingen
- Het maatschappelijk vraagstuk is helder en concreet en is een duidelijke focus voor participatie
- De doelgroepen zijn zorgvuldig in kaart gebracht en worden bereikt via partners in het netwerk
- Er wordt teruggekoppeld naar kinderen wat is meegenomen, wat niet kan en waarom. De terugkoppeling is op hun maat
- Er zijn regelmatig reflectiemomenten met partners om het proces bij te sturen en keuzes expliciet te maken.

Kwalitatieve bevestigingen bij kinderen

Praktijkvraag

Hoe kunnen we op een kwalitatieve en kindgerichte manier te weten komen wat kinderen belangrijk vinden in/over hun vrije tijd?

Doel van het thema

In dit thema focussen we op kwalitatieve data (naast kwantitatieve data zoals deelnamecijfers bvb.), als bron om inzicht te krijgen in hoe kinderen hun vrije tijd beleven, welke activiteiten hen aanspreken en welke drempels ze ervaren.

Kernconcepten en theorieën

Kinderen als expert van hun leefwereld

Kinderen zijn de experts van hun eigen leefwereld. Zij ervaren dagelijks wat werkt, wat leuk is en wat moeilijk loopt in hun vrije tijd. Als we echt willen begrijpen wat voor hen belangrijk is, volstaat het niet om enkel vanuit een volwassen perspectief te kijken of aannames te maken. De meest directe en waardevolle manier om inzicht te krijgen in de beleving van kinderen, is door het hen zelf te vragen of door samen met hen in interactie te gaan. Door actief naar hen te luisteren en hun ervaringen ernstig te nemen, krijgen we rijkere en meer genuanceerde informatie die kan helpen om aanbod en beleid beter af te stemmen op hun noden.

Wat willen we precies te weten komen?

Het is belangrijk om helder te hebben wat we precies willen te weten komen. We kunnen een onderscheid maken tussen ervaring, beleving en mening:

- Ervaring gaat over wat kinderen concreet doen of meemaken in hun vrije tijd.
- Beleving verwijst naar hoe ze die ervaringen aanvoelen: wat ze leuk, saai, spannend of moeilijk vinden.
- Mening tenslotte gaat over hun oordeel: wat ze goed of minder goed vinden en wat ze anders zouden willen. Een mening is vaak ook een synthese van verschillende ervaringen en belevingen.

Voor kinderen is het niet altijd evident om hun mening spontaan en vlot onder woorden te brengen. Hun betekenisgeving vertrekt vaak vanuit directe, concrete ervaringen en minder vanuit uitgewerkte talige (en eerder abstracte) opinies. Daarom vertrekt kwalitatief belevingsonderzoek best vanuit wat kinderen doen en meemaken, en hoe ze daar betekenis aan geven, eerder dan meteen te vragen naar hun mening.

Dit betekent ook dat je andere vragen stelt. Open vragen zoals “Hoe gaat dat?” of “Wat gebeurde er toen?” leveren vaak rijkere inzichten op dan vragen naar een oordeel. Door te vertrekken vanuit ervaringen en beleving, help je kinderen om stap voor stap ook hun mening te formuleren.

Belevingsonderzoek als aanpak

In kwalitatief belevingsonderzoek staat het perspectief van kinderen centraal. Het onderzoekt hoe kinderen hun leefwereld ervaren, hoe ze er betekenis aan geven en hoe ze omgaan met de mogelijkheden en beperkingen die ze tegenkomen.

Belevingsonderzoek vertrekt vanuit openheid: de invulling van het thema ontstaat vanuit wat kinderen zelf vertellen, tonen en doen. Dat vraagt dat we als volwassene onze eigen aannames en kaders zoveel mogelijk loslaten en kinderen toelaten om hun eigen betekenis te geven.

Aan de slag

Voor je van start gaat

Denk voor het uitwerken of kiezen van een methodiek na over de volgende vragen:

1. Wat wil je weten? Focus op ervaringen en beleving van kinderen, eerder dan op meningen. Vertrek vanuit wat ze doen en meemaken in hun vrije tijd of opvang. Wat wil je precies te weten komen?
2. Waarom wil je dit te weten komen? Met welk doel? Anders gezegd: wat ga je nadien doen met de input die je krijgt?
3. Wie bevraag je? Stem je aanpak af op leeftijd en ontwikkeling en zorg voor een diverse groep kinderen.
4. Waar vindt het plaats? Kies vertrouwde plekken en momenten waar kinderen zich veilig voelen.

Stem je methodiek af op leeftijd

Binnen BOA is het belangrijk om rekening te houden met grote verschillen in ontwikkeling:

- Jonge kinderen (2,5–6 jaar)
  - werken vooral via spel, observatie, beelden en doen
  - denken concreet en drukken zich minder uit in taal
- Oudere kinderen (6–12 jaar)
  - kunnen ervaringen beter verwoorden
  - combinatie van gesprek, doen en reflectie mogelijk
- Blijf flexibel: ook binnen deze leeftijdsgroepen zijn er grote verschillen en elk kind is anders.

Werk met een diverse groep kinderen

In kwalitatief onderzoek ligt de nadruk op het vergaren van een rijk en gevarieerd beeld over de kinderen in de gemeente en in BOA. Liever dus meer verschillende profielen, maar een iets kleiner aantal, dan een heel groot aantal met een gelijkaardig profiel.

Zorg ervoor dat je verschillende profielen bereikt, rekening houdend met:

- leeftijd (kleuters en lagere school)
- gender
- wooncontext (verschillende wijken, deelgemeenten)
- maatschappelijke kwetsbaarheid
- etnisch-culturele diversiteit
- zorgnoden
- ...

Besteed extra aandacht aan kinderen die minder vanzelfsprekend bereikt worden in het aanbod. Werk daarom op verschillende plekken waar kinderen zich bevinden (opvanglocaties, scholen, speelpleinen, buurtplekken) en betrek partners zoals leerkrachten, begeleiders en animatoren. Door je netwerk slim in te zetten, bereik je op een natuurlijke manier een bredere en meer diverse groep. Handvatten voor hoe je dat netwerk in kaart kan brengen, vind je in het thema “Breng het lokale netwerk in kaart”.

Kies een vertrouwde setting

Bij belevingsonderzoek kan het helpen om met kinderen aan de slag te gaan in een omgeving waar ze zich vertrouwd voelen. Dat zijn bijvoorbeeld opvang, school, speelpleinen of andere plekken waar ze hun dagelijkse activiteiten doen. Door op meerdere locaties en momenten te werken, krijg je vaak een breder en rijker beeld van hun ervaringen en beleving. Samenwerken met volwassenen die de kinderen goed kennen, kan de gesprekken bovendien vloeiender en spontaner maken, waardoor kinderen makkelijker laten zien en vertellen wat voor hen belangrijk is.

Aandachtspunten bij het bevragen van kinderen

Kwalitatieve bevragingen vragen een open en respectvolle houding

- Vertrek vanuit wat kinderen doen en meemaken, niet meteen vanuit hun mening
- Stel open vragen zoals “Hoe gaat dat hier?” of “Wat doe je graag?”
- Vermijd ja/nee-vragen en sturende formuleringen
- Geef aan dat er geen juiste of foute antwoorden zijn
- Durf door te vragen: “Kan je daar iets meer over vertellen?”
- Parafraseer en check of je het goed begrepen hebt
- Laat kinderen voelen dat ze jou iets bijleren, niet dat ze getest worden
- Zet je eigen verwachtingen en aannames zoveel mogelijk tussen haakjes
- Laat ruimte voor initiatief van kinderen: wat zij tonen en vertellen stuurt het gesprek
- Wees flexibel: gesprekken verlopen niet altijd lineair

Methodieken om kinderen kwalitatief te bevragen

Er zijn heel wat verschillende methodieken om kinderen te bevragen. We kunnen ze op volgende manier onderverdelen.

- Praatmethodieken: korte gesprekken, gerichte vragen tijdens activiteiten
- Visuele methodieken: foto's, pictogrammen, kaartjes
- Actieve methodieken: samen spelen, rondgaan, tonen
- Creatieve methodieken: tekenen, bouwen, knutselen
- Speelse methodieken: spelvormen of eenvoudige games

Door te variëren in werkvormen geef je meer kinderen de kans om zich op hun eigen manier uit te drukken.

Enkele voorbeelden van concrete methodieken:

- Tijdens een stellingenspel kan je snel inzicht krijgen in wat kinderen denken over bepaalde zaken. Laat ze zichzelf positioneren en ga van daaruit in gesprek. Meer info: <https://debattle.be/media/181/stellingenspel.pdf>
- Tijdens een wekkertocht ga je met kleine groepen op pad in de gemeente. Om de 2 minuten laat je een wekker afgaan en moeten de kinderen een vraag beantwoorden. Met deze methodiek kan je de beleving van kinderen rond mobiliteit en veiligheid in de gemeente bevragen. Meer info vind je in de toolbox Jonge Wegweters op pagina 16: https://jongewegweters.be/wp-content/uploads/2023/12/A4_JongeWegweters-Handleiding-4.pdf
- Het memory-spel "Ontdek jouw ideale hobby" laat kinderen op een speelse manier hun interesses en voorkeuren verkennen door kaartjes met verschillende hobby's te matchen. Bij elk gevonden paar wordt kort bevroegd wat het kind leuk vindt, waarom en of het die activiteit al doet, zodat kwalitatieve inzichten ontstaan. <https://komaf.be/nl/themas/artikel/speel-memory-en-ontdek-jouw-ideale-hobby>

Via volgende linken vind je nog heel wat concrete methodieken, als inspiratie:

- [Hogeschool Gent - inspiratiefiches](#)
- [VVSG - Methodieken voor lokale beleidsparticipatie](#)
- [Bataljong - Inspiratie methodieken belevingsonderzoek](#)

Verlag maken tijdens de bevraging

Bij kwalitatief onderzoek is het belangrijk om letterlijk of zo nauwkeurig mogelijk verslag te nemen van wat kinderen zeggen en doen. Dat kan via notities of opnames, afhankelijk van wat passend is in de context. Een goed verslag helpt om de eigenheid van de ervaringen van kinderen vast te houden en later terug te halen bij de analyse. Het kan ook ondersteunen bij het delen van inzichten met collega's of partners, zodat verschillende mensen de bevindingen kunnen bespreken en interpreteren.

Belangrijk hierbij is dat je noteert wat er gebeurt of wat er wordt gezegd – zonder daar al je eigen interpretatie aan toe te voegen.

Schrijf dus 'een kind zit apart' eerder dan 'een kind wil niet meedoen met het spel' – het kind kan immers om heel andere redenen apart zitten.

Ethisch handelen bij het bevragen van kinderen

Ook binnen een informele BOA-context is het belangrijk om bewust om te gaan met participatie:

- Vrijwilligheid: kinderen mogen altijd beslissen om te stoppen of niet mee te doen. Vraag dus niet alleen toestemming aan de ouders, maar ook aan kinderen zelf.
- Vertrouwelijkheid: de input die ze geven mag enkel verwerkt worden in functie van de vraag waarvoor input verzameld werd en input mag niet tegen hen gebruikt worden.
- Data verzamelen en bewaren: denk na wat je met opnames, tekeningen, foto's... gaat doen en hoe lang je dat bijhoudt (of ze misschien gewoon aan het kind geeft nadien).

Veel van de tips en methodieken in dit onderdeel zijn geïnspireerd op het werk dat Bataljong doet rond Kindvriendelijke Steden en Gemeenten, met praktische voorbeelden en richtlijnen voor kwalitatief belevingsonderzoek met kinderen en jongeren.

Meer lezen hierover kan [hier](#).

Valkuilen

- Kinderen alleen zien als deelnemers aan activiteiten en niet als bron van waardevolle inzichten voor beleid en aanbod
- Kinderen alleen zien als infobron, maar niet als partner of actor die ook mee vorm kan geven aan beleid en aanbod
- Te star vasthouden aan een vooraf uitgewerkte methodiek, waardoor je niet kan inspelen op de leefwereld en beleving van kinderen
- Te snel naar meningen vragen in plaats van eerst te observeren en te verkennen wat kinderen doen, ervaren en beleven
- Alleen kinderen bereiken die makkelijk beschikbaar zijn, waardoor belangrijke perspectieven van kwetsbare of minder zichtbare groepen verloren gaan
- Participatie opzetten binnen een vrijetijdscontext betekent niet dat kinderen niet ook over andere thema's willen meedenken. Huisvesting, mobiliteit en welzijn zijn even goed deel van hun leefwereld en kunnen dus hun vrijetijdsbeleving beïnvloeden

Succesfactoren

- Tijd nemen om echt te luisteren en in te spelen op wat kinderen laten zien of vertellen
- Methodieken afstemmen op leeftijd, ontwikkelingsniveau en interesses van kinderen
- Engagement aangaan om ook écht met de input aan de slag te gaan – ook als die input op het eerste zicht misschien wat vreemd of onhaalbaar lijkt
- Aansluiten bij de leefwereld van kinderen door gebruik te maken van spel, tekenen, observatie of andere creatieve en actieve werkvormen
- Diversiteit in deelnemers en werkvormen waarborgen, zodat zoveel mogelijk perspectieven aan bod komen
- Samenwerken met begeleiders, animatoren of partners die kinderen kennen en kunnen ondersteunen bij het proces

Strategie: Vernieuwen en experimenteren

De lokale context en de noden van kinderen en gezinnen veranderen voortdurend. Deze strategie legt de nadruk op het durven experimenteren en het actief ontdekken van nieuwe kansen. Door ruimte te maken voor vernieuwing kunnen partners samen uitproberen wat werkt, leren van ervaringen en nieuwe ideeën ontwikkelen die het lokale BOA-aanbod versterken. Het loont ook om te leren van de ervaringen van anderen. Daarom reiken we jullie binnen deze strategie vernieuwende inspiratie aan vanuit verschillende hoeken én zetten we jullie op pad om zelf lokaal doordacht een experiment op te zetten en daaruit te leren.

Nieuwe kansen ontdekken en samenwerken: inspiratie uit Brede School en internationale voorbeelden

Praktijkvraag

Hoe kunnen we als lokaal samenwerkingsverband of als individuele partner, samen met scholen en andere partners, nieuwe kansen binnen BOA ontdekken en benutten? Hoe kunnen we de school (of andere centrale plekken) inzetten als verbindende spil om te komen tot een rijke werking en aanbod te komen dat verder gaat dan individuele initiatieven?

Doel van het thema

Ontdek hier hoe je de school als een spil of als centrale plek kan integreren in jouw BOA-verhaal. Laat je inspireren door Brede School, Familiescholen en School as an Arena en versterk je eigen samenwerkingsverband met een brede blik op geïntegreerd samenwerken.

Kernconcepten en theorieën

Binnen BOA kan de school (of een andere plek) een belangrijke rol spelen als verbindende partner of centrale ontmoetingsplek. In dit thema bekijken we drie inspirerende voorbeelden van geïntegreerde samenwerking met scholen als centrale plek of partner.

Belangrijke vaststelling: dat de school als plek centraal komt te liggen, betekent in de voorbeelden niet dat de leerkrachten en directie al het extra werk op zich nemen. Het zijn drie verhalen van gedeelde verantwoordelijkheid waarbij de verschillende partners van het samenwerkingsverband en het lokaal bestuur een rol kunnen spelen.

Brede School (Vlaanderen en Brussel)

Een Brede School is:

- Een samenwerkingsverband tussen verschillende sectoren waaronder één of meerdere scholen
- die samen werken aan een brede leer- en leefomgeving in de vrije tijd en op school
- met als doel maximale ontwikkelingskansen
- voor alle kinderen en jongeren.

Een kwalitatieve bredeschoolwerking heeft oog voor diversiteit, verbindingen en participatie.

De concrete werking hangt af van de lokale context.

Scholen vormen een centrale plek in de wijk waar verschillende partners uit verschillende sectoren samenkomen: onderwijs, kinderopvang, welzijn, sport, cultuur... De focus ligt op continuïteit van leren en ontwikkeling van kinderen, betrokkenheid van ouders en samenwerking met lokale partners.

Meer lezen?

- [Brede school](#)
- [Brede school in Vlaanderen en Brussel - Visietekst](#)

Familiescholen (Amsterdam)

Een Familieschool is een school die niet alleen onderwijs aanbiedt, maar daarnaast een samenhangende netwerkbenadering inzet om kansengelijkheid te bevorderen voor elk kind én gezin. Dit gebeurt door intensieve samenwerking tussen school, ouders, buurt en diverse maatschappelijke partners. De Amsterdamse Familiescholen werken met 7 bouwstenen die samen een integrale aanpak vormen voor brede ontwikkeling en ondersteuning.

1. Kansengelijkheid en inclusief onderwijs

Ieder kind krijgt de kans zich optimaal te ontwikkelen. Onderwijs wordt gekoppeld aan contextfactoren zoals thuissituatie en buurt. Het doel is actief streven naar inclusie en gelijke kansen.

2. Familieschoolcultuur – Kinderen eerst!

Investeren in een sterke rol van de leerkracht, aandacht voor diversiteit en hoge, positieve verwachtingen van elk kind.

3. Familieschoolcultuur – Kracht van samenwerken

Samenwerking tussen schoolteam, ouders, professionals en buurtpartners is essentieel. Er wordt gedeeld in visie en verantwoordelijkheid, waarbij preventie en ondersteuning elkaar aanvullen.

4. Rijke dag voor het kind

Naast onderwijs zijn er activiteiten binnen en buiten schooltijd op cognitief, creatief, sportief en sociaal gebied, zodat brede ontwikkeling wordt gestimuleerd.

5. Ouders als partner

Ouders worden gezien als gelijkwaardige partners en actief betrokken bij school en gezin. Hun talenten en ideeën worden benut.

6. Perspectief voor gezinnen

Laagdrempelige, brede ondersteuning wordt georganiseerd op een vertrouwde plek (de school), bijvoorbeeld advies rond opvoeding, geldzaken of gezondheid.

7. Randvoorwaarden op orde

Succes hangt samen met tijd, een coördinator die verbindt, draagvlak binnen bestuur en gemeente, en voldoende middelen om de aanpak structureel te realiseren.

Meer lezen over Familiescholen kan [hier](#).

School as an arena (Göteborg)

Het concept School as an Arena komt uit de stad Göteborg en beoogt scholen uit te bouwen tot veilige, inclusieve en vertrouwde ontmoetingsplaatsen in de gemeenschap, waar niet alleen onderwijs, maar ook maatschappelijke participatie, vrije tijd en welzijn plaatsvinden.

Kernprincipes van School as an Arena:

- School als vertrouwde ontmoetingsplek: scholen worden gezien als veilige, neutrale publieke ruimtes die continu toegankelijk zijn — ook buiten reguliere lesuren — voor kinderen, jongeren, ouders en buurtgenoten.
- Veelzijdig aanbod: er worden heel wat gratis naschoolse activiteiten op school georganiseerd.
- Gecoördineerde samenwerking: er is vaak een coördinator aangewezen die luistert naar wat kinderen en ouders willen én partners mobiliseert (jeugddiensten, sociale diensten, verenigingen, politie, enz.) om die wensen om te zetten in acties.
- Vertrouwen en participatie: door schoolfuncties te verbreden ontstaat meer betrokkenheid, vertrouwen en sociale cohesie; kinderen en ouders voelen zich gehoord en kunnen meedenken over wat er gebeurt.

Dit is geen tijdelijk project maar is ingebed in de langetermijnstrategie van de stad Göteborg en het model is gebaseerd op sectoroverschrijdende samenwerking.

In dit [filmpje](#) wordt het concept van School as an Arena eenvoudig uitgelegd. Meer lezen kan [hier](#).

Aan de slag

Wat je uit de voorbeelden kan meenemen

- Scholen of andere locaties als verbindingspunt: benut bestaande plekken als centrale ontmoetingsplek voor kinderen, gezinnen en partners. Dit hoeven niet noodzakelijk scholen te zijn en dit kan in verschillende wijken of deelgemeenten een andere plek zijn.
- Betrek kinderen en gezinnen actief bij het vormgeven én de uitvoering van aanbod, initiatieven of projecten.
- Zorg voor een coördinator of team dat partners verbindt en activiteiten structureert. Een netwerk opbouwen en samenwerkingen aangaan vraagt tijd. Dit hoeft niet per se een leerkracht of iemand uit de school te zijn, maar het is wel belangrijk dat iemand er expliciet tijd en ruimte voor krijgt.
- Vertaal inspiratie naar je eigen context en wees bereid te experimenteren en bij te sturen.

Reflectievragen

- Welke plekken fungeren in jouw eigen lokale context als centrale hub of ontmoetingsplek, voor kinderen of voor ouders?
- Welke ongebruikte kansen of noden zien we in onze lokale context?
- Welke elementen uit Brede School, Familiescholen of School as an Arena zijn relevant en vertaalbaar naar je eigen lokale context?
- Hoe kunnen we ouders en gezinnen actief betrekken bij het vormgeven van ons aanbod en projecten?
- Welke partners kunnen we structureel betrekken zodat initiatieven elkaar versterken en geen losse eilandjes blijven?
- Welke nieuwe samenwerkingen zouden die kansen kunnen versterken?
- Welke kleine stap kunnen we vandaag zetten om een kans te grijpen en partners te verbinden?

Valkuilen

- Zomaar elementen volledig kopiëren uit voorbeelden zonder aanpassing aan lokale context, netwerk en noden
- Kansen niet herkennen of onvoldoende benutten doordat er weinig ruimte is voor verkenning en initiatief
- Initiatieven los van elkaar ontwikkelen zonder afstemming, waardoor versnippering ontstaat
- Partners, ouders of kinderen onvoldoende betrekken, waardoor draagvlak en impact beperkt blijven
- Concurrentiestrijd tussen partners die samenwerking tegengaat

Succesfactoren

- Actief kansen zien in de lokale context door noden, signalen en opportuniteiten op te merken en te vertalen naar concrete initiatieven
- Werken vanuit een gedeelde visie tussen partners
- Inzetten op echte samenwerking en co-creatie, waarbij partners, ouders en kinderen actief betrokken worden in het ontwerp en de uitvoering
- Inspirerende voorbeelden vertalen naar de eigen lokale context en noden
- Klein starten en ruimte maken voor experiment, leren uit wat werkt en stap voor stap opschalen
- Zorgen voor duidelijke coördinatie en regie, met iemand die partners verbindt en het overzicht bewaart

Spelen, leren en zorgen verbonden in verschillende contexten

Praktijkvraag

Hoe kunnen we de verscheidene contexten waar kinderen hun vrije tijd spenderen, beter met elkaar verbinden? Hoe creëren we als netwerk of als individuele partner een zorgzame speelleeromgeving waarin spel, betrokkenheid, zorg en ontwikkeling samenkomen? En hoe kunnen partners samen experimenteren met manieren om contexten te creëren waar de 3 pijlers zorg, spel en educatie evenwichtig aan bod komen?

Doel van het thema

Binnen de strategie “vernieuwen en experimenteren” nodigt dit thema lokale partners en samenwerkingsverbanden uit om op een andere manier naar buitenschoolse opvang en activiteiten te kijken.

Het concept ‘educare’ vertrekt vanuit het idee dat zorgen, spelen en leren niet los van elkaar staan, maar elkaar versterken in de ontwikkeling van kinderen. Het biedt een inspirerend perspectief om het BOA-aanbod niet enkel te bekijken vanuit organisatie of opvang, maar vanuit de brede ontwikkeling en beleving van kinderen.

Kernconcepten en theorieën

Educare

Educare is een pedagogische benadering die uitgaat van de rechten en noden van jonge kinderen en hun gezinnen. Het vertrekt vanuit de idee dat zorg, spelen en leren evenwaardig zijn en onlosmakelijk met elkaar verbonden. Het is gericht op het creëren van een zorgzame speelleeromgeving waarin kinderen zich goed voelen, betrokken zijn en zich breed kunnen ontwikkelen.

Deze benadering wordt concreet gemaakt via vijf bouwstenen:

1. Vertrekt vanuit het perspectief van jonge kinderen en ouders

De leefwereld, behoeften en ervaringen van kinderen en ouders vormen het vertrekpunt voor hoe aanbod en samenwerking worden vormgegeven. Dit betekent dat organisaties niet vertrekken vanuit hun eigen logica of structuur, maar vanuit de dagelijkse realiteit van kinderen en gezinnen. Door de volledige dag en leefwereld van het kind in beeld te brengen, wordt zichtbaar waar kansen liggen om beter aan te sluiten en verbinding te creëren tussen contexten.

2. Draagt zorg voor ouders

Ouders worden gezien als volwaardige partners in het opvoed- en ontwikkelproces van hun kinderen. Dit vraagt aandacht voor hun noden, verwachtingen en ervaringen, en het creëren van laagdrempelige manieren om hen te betrekken. Door actief in te zetten op relatie en samenwerking met ouders, ontstaat meer afstemming tussen verschillende contexten en een sterker draagvlak voor het aanbod.

3. Pakt zorg aan als een essentieel onderdeel van het werk

Zorgmomenten zoals onthaal, eten of rust worden niet gezien als louter praktische of organisatorische momenten, maar als betekenisvolle pedagogische situaties. In deze momenten ontstaan kansen voor interactie, vertrouwen en ontwikkeling. Door zorg als een integraal onderdeel van het werk te beschouwen, verschuift de focus van “opvang organiseren” naar het creëren van een kwaliteitsvolle omgeving waarin kinderen zich goed voelen en kunnen groeien.

4. Zet in op spelend leren en verdiepend spelen

Spel vormt een centrale motor voor de ontwikkeling van kinderen. Kinderen leren door te spelen, te ontdekken en te experimenteren. Dit vraagt niet alleen ruimte voor vrij spel, maar ook aandacht voor het verrijken en verdiepen van spelervaringen. Door spel ernstig te nemen als leeromgeving, ontstaat een aanbod waarin vrije tijd en ontwikkeling elkaar versterken.

5. Werkt overheen functies en organisaties samen aan warme transities en een doorgaande lijn

Kinderen bewegen zich dagelijks tussen verschillende contexten zoals opvang, school en vrije tijd. Door samenwerking tussen organisaties en professionals ontstaat meer continuïteit in hun ervaringen. Aandacht voor warme transities – zoals onthaalmomenten, overdrachten en afstemming – helpt om breuken te vermijden en zorgt ervoor dat kinderen zich veilig en ondersteund voelen doorheen hun dag.

Via deze [link](#) zie je de vijf educare-bouwstenen in een visual.

In dit [filmpje](#) worden de vijf bouwstenen eenvoudig uitgelegd.

Aan de slag

Concrete manieren om hiermee aan de slag te gaan

Veel van de onderstaande werkvormen en ideeën zijn geïnspireerd op de Duo-doebox van VBJK. Deze toolbox biedt concrete methodieken en dialoogvormen om samenwerking te versterken en educare in de praktijk te brengen. Waar relevant wordt verwezen naar specifieke pagina's. Je vindt de Duo-doebox [hier](#).

- Breng de kinddag in kaart: Hoe verloopt de dag van een kind over verschillende contexten?
  - Op p. 29 van de Duo-doebox vind je een concrete methodiek om dit samen met partners in kaart te brengen
- Bekijk je werking en aanbod door een educare-bril: waar zit zorg, spel en leren en waar liggen kansen om deze sterker te verbinden?
  - Gebruik de dialoogkaarten uit de Duo-doebox om hierover met partners in gesprek te gaan en verschillende perspectieven zichtbaar te maken. Je kan de dialoogkaarten [bestellen](#) via VBJK.

- Laat partners uit verschillende contexten en sectoren leren van elkaar. Organiseer bijvoorbeeld observaties of meeloopmomenten in elkaars werking.
- Werk bewust aan warme transities
  - Besteed aandacht aan onthaal, overdracht en afstemming tussen contexten, zodat kinderen zich veilig en ondersteund voelen doorheen hun dag.
  - Denk na over hoe overgangen (bv. van school naar opvang, van activiteit naar activiteit) herkenbaar en voorspelbaar kunnen verlopen voor kinderen en ouders.
  - Werk samen met partners om informatie te delen en aanpakken op elkaar af te stemmen.
  - Laat je inspireren door het doe-pakket rond warme transities van Opgroeien. Dit is een kant-en-klaar pakket voor lokale samenwerkingsverbanden om het thema op een laagdrempelige manier te bespreken. Het helpt om partners te sensibiliseren rond het belang van warme transities, samen zicht te krijgen op bestaande praktijken, en concrete lokale acties te formuleren om overgangen tussen thuis, opvang, school en vrije tijd te versterken. Gebruik deze tools om transities bewust vorm te geven en om samen te experimenteren met kleine verbeteracties in de praktijk.
- Experimenteer met samenwerking op de werkvloer
  - Denk aan gedeelde rollen of gezamenlijke activiteiten, waarbij professionals uit verschillende contexten (opvang, onderwijs, vrije tijd) samen werken rond kinderen.
  - Laat professionals, animatoren en begeleiders meedraaien in elkaars werking om wederzijds begrip en afstemming te versterken.
  - Bekijk de mogelijkheden van combinatiefuncties, waarbij één medewerker actief is in meerdere contexten en zo bruggen slaat tussen teams en praktijken. Laat je hiervoor inspireren door de brochure van VBJK over de combinatiefunctie van kinderbegeleiders in opvang en kleuteronderwijs. Daarin vind je concrete voorbeelden van hoe één functie over twee contexten heen kan werken, welke meerwaarde dit heeft voor kinderen (continuïteit, vertrouwen), en welke aandachtspunten belangrijk zijn (rolafbakening, samenwerking, organisatie). De brochure bevat ook bouwstenen en randvoorwaarden om hier lokaal mee aan de slag te gaan.

Reflectievragen

- In welke contexten brengen kinderen in onze gemeente hun vrije tijd door?
- Hoe kijken we momenteel naar zorg, spel en leren binnen die contexten?
- Welke verschillen in visie en aanpak bestaan er tussen onze contexten?
- Hoe ervaren kinderen hun dag over verschillende contexten heen?
- Waar zien we al verbinding tussen zorg, spel en leren? Waar nog niet?
- Hoe betrekken we ouders vandaag, en waar liggen nog kansen?
- Hoe waarderen en benutten we zorgmomenten in ons aanbod en onze werking?
- In welke mate bieden we rijke speelkansen die ontwikkeling stimuleren?
- Hoe verlopen overgangen tussen opvang, school en vrije tijd?
- Welke partners kunnen we sterker verbinden om een doorgaande lijn te creëren?

Valkuilen

- Zorg, spel en leren blijven benaderen als aparte domeinen
- Te sterk denken vanuit structuren en organisaties in plaats van vanuit het kind
- Samenwerking beperken tot overleg zonder verandering in de praktijk
- Verwachten dat alles meteen structureel verandert zonder ruimte voor experiment

Succesfactoren

- Zorg, spel en leren als gelijkwaardig en verbonden benaderen
- Ruimte creëren voor experiment en gezamenlijke reflectie
- Kleine, haalbare veranderingen waarderen als belangrijke stappen richting een sterkere samenwerking
- Ruimte maken voor dialoog en het expliciteren van verschillende visies en praktijken
- Een gedeelde visie rond educare ontwikkelen binnen het samenwerkingsverband

Hoe zet je in je eigen context een experiment op?

Praktijkvraag

Hoe kan je in je eigen context een experiment opzetten? Hoe kan je zaken uitproberen zonder direct structurele veranderingen door te voeren?

Doel van het thema

Ook na het starten met BOA kan je blijven experimenteren en kansen grijpen om nieuwe dingen uit te werken. Experimenteren betekent dat ruimte gemaakt wordt om nieuwe ideeën te testen, samen te leren en stap voor stap te ontdekken wat werkt in jouw lokale context. Het kan gaan over nieuwe vormen van samenwerking, nieuwe activiteiten voor kinderen, andere manieren om gezinnen te bereiken of nieuwe manieren om het aanbod te organiseren.

Kernconcepten en theorieën

Experiment en verandering kan je op uiteenlopende manieren en in verschillende gradaties aanpakken. Ook met kleine initiatieven en beperkte aanpassingen kun je al vooruitgang boeken, elke kleine stap kan bijdragen aan een positieve evolutie. Wil je het proces groter en meer gestructureerd aanpakken? Dan biedt de theorie van design thinking een geschikt kader.

Design thinking

Design thinking is een mensgerichte, iteratieve denkwijze die vertrekt vanuit de ervaringen en noden van de gebruikers en stap voor stap toewerkt naar oplossingen die zowel inhoudelijk sterk als praktisch toepasbaar zijn. Het biedt een structuur om op een systematische manier inzicht te krijgen, ideeën te ontwikkelen en concepten te toetsen.

Het proces bestaat uit vijf fasen:

1. Empathise

In deze fase verdiep je je in de behoeften, ervaringen en uitdagingen van de gebruikers. Het doel is een duidelijk inzicht te krijgen in wat gebruikers nodig hebben en waar ze tegenaan lopen. Participatie van gebruikers en deelnemers is in deze fase cruciaal. Hun input en feedback vormt immers het vertrekpunt voor het verdere proces. Meer inspiratie hiervoor kan je vinden in de strategie rond het betrekken van alle perspectieven in het lokaal samenwerkingsverband.

2. Define

De inzichten uit de Empathise-fase worden geanalyseerd en samengebracht. Je gaat op zoek naar patronen en je formuleert een duidelijke probleemstelling vanuit het perspectief van de gebruikers. Zo sluit die zeker aan bij hun beleving en prioriteiten.

3. Ideate

In deze fase worden zoveel mogelijk ideeën en oplossingen verzameld. Vanuit creatieve methodieken worden zoveel mogelijk diverse invalshoeken verkend.

4. Prototype

De beste ideeën worden omgezet in concrete concepten. Het gaat om het tastbaar maken van de voorstellen, zodat ze getest en besproken kunnen worden.

5. Test

De prototypes worden beoordeeld door gebruikers om te toetsen hoe duidelijk, bruikbaar en effectief ze zijn. In deze fase zijn gebruikers de belangrijkste bron van feedback, zodat hun perspectief wordt meegenomen in de verdere verfijning.

Aan de slag

Een experiment opzetten volgens het proces van design thinking

1. Empathie: gerichte verkenning van een concrete nood

Vertrek vanuit een specifieke situatie, doelgroep of vraag waar je iets rond wilt uittesten. Het doel is niet om alles in kaart te brengen, maar om voldoende inzicht te krijgen om een eerste experiment te kunnen opzetten.

Vaak is er binnen het BOA-netwerk al een bredere omgevingsanalyse of zicht op noden en aanbod. Gebruik deze inzichten als vertrekpunt, maar ga na of het nodig is om bepaalde aspecten verder te verdiepen of concreter te maken om tot een scherp experiment te komen.

Maak dus bewuste keuzes:

- Op welke groep kinderen of gezinnen focussen we?
- Over welk deel van het aanbod of moment gaat het (bv. naschoolse opvang, vakanties, bepaalde wijk...)?
- Welke partners zijn hierbij betrokken?

Verzamel vervolgens gerichte input die helpt om een hypothese te formuleren:

- Wat loopt hier vandaag goed en minder goed?
- Welke signalen of drempels zien we bij deze specifieke groep of situatie?
- Wat horen we van kinderen, ouders of partners hierover?

Het doel in deze fase is om de gebruikers – kinderen en gezinnen – goed te begrijpen wat hun nood precies is.

2. Definiëren: focus op een concrete uitdaging

- Zorg dat de vraag specifiek, haalbaar en relevant is.

Formuleer een duidelijke probleemstelling of vraag gebaseerd op de inzichten van de empathiefase.

- Vertaal de inzichten uit de eerste stap naar een gerichte, haalbare en relevante vraag. Vermijd brede of algemene formuleringen en focus op iets dat je effectief kan uittesten in de praktijk.

- Reflectievragen:
  - Wat willen we concreet te weten komen via dit experiment?
  - Is onze vraag voldoende afgebakend om te testen in een beperkte setting?
  - Welke veronderstelling willen we toetsen?
  - Wanneer beschouwen we dit experiment als geslaagd of niet?

3. Ideeën genereren: brainstorm mogelijke oplossingen

- Vertrek vanuit de experimenteervraag en denk na over mogelijke manieren om die hypothese te testen. Hou de focus op haalbare en snelle experimenten, niet op uitgewerkte eindoplossingen.
- Betrek hierbij verschillende partners binnen het BOA-netwerk (opvang, vrijetijd, onderwijs, lokaal bestuur...) om meerdere perspectieven binnen te brengen
- Noteer zoveel mogelijk ideeën zonder direct te filteren.
- In de context van BOA kan dit gaan over:
  - een nieuwe samenwerking tussen opvang en sportclub
  - een andere timing of locatie van activiteiten
  - een aangepaste manier van toeleiding of communicatie
- Reflectievragen:
  - Welke ideeën laten toe om onze hypothese te testen?
  - Wat kunnen we snel en eenvoudig uitproberen?
  - Welke partners hebben we nodig om dit mogelijk te maken?
  - Welk idee geeft ons het meeste leerrendement met beperkte inzet?

4. Prototypen: een experiment concreet vormgeven

- Kies één of twee ideeën die haalbaar zijn om op kleine schaal te testen.
- Werk het experiment uit: wat doen we, voor wie, wie is verantwoordelijk, hoe lang loopt het?
- Houd het experiment klein (beperkte doelgroep of locatie), tijdelijk (bv. enkele weken of een vakantieperiode) en flexibel zodat er ruimte is om bij te sturen.
- Leg vooraf vast:
  - wat jullie concreet gaan doen
  - wie betrokken is en welke rol opneemt
  - welke doelgroep je wil bereiken met het experiment
  - wat je wil leren en hoe je te weten komt of het experiment een antwoord is op de gedecteerde nood uit de empathiefase

5. Testen: uitvoeren en leren

- Voer het experiment uit zoals gepland, maar blijf flexibel.
- Verzamel feedback van kinderen, ouders, partners en medewerkers.
- Observeer wat werkt, wat niet werkt, en wat onverwacht naar boven komt.
- Zorg van in het begin voor korte terugkoppeling met de betrokken kinderen en partners
- Gebruik kleine evaluaties of observaties, zodat je snel kan bijsturen

6. Reflecteren en bijsturen: leren voor vervolg

- Analyseer samen wat geleerd is: haalbare ideeën, knelpunten en nieuwe kansen.
- Beslis of het experiment verder uitgebouwd wordt, aangepast of stopgezet.
- Documenteer de lessen en maak ze deelbaar
- Reflectievragen:
  - Wat hebben we geleerd ten opzichte van onze oorspronkelijke vraag of hypothese?
  - Wat werkte goed en wat minder goed, en waarom?
  - Wat betekent dit voor ons aanbod of onze samenwerking?
  - Hoe delen we deze inzichten met andere partners binnen BOA?
  - Welke acties nemen we hierna?
  - Hoe kunnen de inzichten structureel gebruikt worden voor toekomstige projecten of beleid?

Proeftuinfiches van Arteveldehogeschool

Arteveldehogeschool ontwikkelde fiches die concrete ondersteuning bieden bij het opzetten van een proeftuin in het kader van het BOA-decreet. Het doel van de fiches is om een helder zicht te krijgen op hoe je proeftuin er zal uit zien: wat ga je organiseren? Voor wie? En waarom organiseer je dit? Vanuit verschillende relevante thema's binnen BOA helpen ze je om je proeftuin te operationaliseren aan de hand van verschillende vragen. Meer informatie over de proeftuinfiches en de fiches vind je [hier](#).

Slotreflectie

Onthoud dat niet elk experiment of elke verandering direct groot(s) moet zijn. Stel jezelf de vraag welke 10% tijdsinvestering in je werk je kan veranderen of anders aanpakken? Dat levert je in 3 jaar geen 30% maar wel 100% verandering op!

Valkuilen

- Geen duidelijk doel formuleren bij het opzetten van een experiment
- Experiment direct te groot of te complex maken
- Te snel willen opschalen zonder te leren uit het experiment: onvoldoende tijd nemen voor de evaluatie en voor reflectie
- Resultaten van het experiment niet terugkoppelen of gebruiken, zowel als positieve als negatieve resultaten
- Blijven hangen in experiment en het opzetten van projecten zonder er duurzaam beleid van te maken

Succesfactoren

- Een open houding tegenover experimenteren en leren: durven proberen, evalueren en bijsturen
- Voldoende tijd en ruimte nemen voor reflectie
- Durven mislukken. Falen mag, zolang je leert en bijstuurt
- Inzichten uit het experiment delen met het brede netwerk